

Crna Gora

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

**INFORMACIJA O PRAĆENJU PRIMJENE NACIONALNOG PLANA AKCIJE ZA
DJECU (NPAD) 2013-2017, ZA 2015.GOD**

Podgorica, avgust 2016.godine

Nacionalni plan akcije za djecu 2013–2017. godine (NPAD) strateški je dokument Vlade Crne Gore u kome se definiše opšta politika zemlje prema djeci za period od 2013. do 2017. godine. U ovom dokumentu identifikuju se osnovni problemi u ostvarivanju, zaštiti i unapređivanju prava djeteta u našoj zemlji, kao i osnovni pravci njihovog rješavanja. Ovaj NPAD je nastavak strateškog pristupa pitanjima od značaja za djecu u Crnoj Gori, koji je otpočeo izradom i primjenom Nacionalnog plana akcije za djecu Crne Gore 2004–2010.

Izradom NPAD 2013–2017. godine na sistematski način se pristupilo rješavanju pitanja društvenog položaja djece, kao i ispunjavanju međunarodnih obaveza koje proističu iz ratifikacije Konvencije UN o pravima djeteta, oba njena fakultativna protokola, potpisanog trećeg fakultativnog Protokola, kao i drugih potpisanih i ratifikovanih međunarodnih dokumenata. NPAD u potpunosti poštuje četiri osnovna principa Konvencije UN o pravima djeteta: pravo na život, opstanak i razvoj, nediskriminacija, participacija, najbolji interesi djeteta.

NPAD djeluje kao instrument za mobilizaciju svih socijalnih partnera u rješavanju problema djece: Vlade, Skupštine, lokalne samouprave, građana i nevladinih organizacija, društveno odgovornog poslovnog sektora, medija, porodica i roditelja, djece, stručnih institucija i pojedinačnih stručnjaka koji se bave djecom.

Ovaj dokument je usklađen sa svim međunarodnim dokumentima relevantnim za prava i društveni položaj djece, kao i sa nacionalnim strateškim dokumentima i programima koji su usmjereni na djecu ili podržavaju kvalitet života djece i nacionalnim zakonodavnim okvirom od značaja za djecu.

Osnovna misija NPAD-a jeste da obezbijedi cjelovitost i koherentnost politike zemlje prema djeci i koordinirano sprovođenje akcija i mjera u svim oblastima koje se bave djecom.

Troškovi primjene NPAD 2013-2017 se pretežno obezbjeđuju iz redovnih budžeta resornih ministarstava i lokalnih samouprava uključenih u njegovu realizaciju, jer mjere i aktivnosti iz ovog NPAD većim dijelom predstavljaju redovne aktivnosti koje svako ministarstvo sprovodi u odnosu na djecu. Drugi dio sredstava je planiran iz međunarodnih razvojnih projekata i donacija i to većinom onih koji su već odobreni i u toku je njihova realizacija. To znači da nema dodatnih opterećenja za građane i privredu Crne Gore.

Praćenje primjene NPAD (monitoring) odvija se kao kontinuirani proces prikupljanja i analiziranja podataka o ostvarivanju specifičnih i strateških ciljeva u okviru pojedinih oblasti NPAD-a za svaku godinu njegove primjene, kao i izrade godišnjeg izvještaja o realizaciji NPAD za konkretnu godinu.

Informacija o praćenju primjene NPAD se priprema na godišnjem nivou i biće dostupna javnosti na sajt-u Ministarstva rada i socijalnog staranja.

Struktura NPAD 2013–2017. godine usaglašena je sa strukturom Preporuka Crnoj Gori od strane Komiteta UN za prava djeteta (2010), tako da dokument ima sedam ključnih tematskih oblasti. U okviru svake od njih definisan je po jedan strateški i po nekoliko specifičnih ciljeva.

PREGLED OBLASTI I CILJEVA NPAD 2013–2017.

Oblast 1: KOORDINACIJA I UPRAVLJANJE JAVNIM POLITIKAMA PREMA DJECI U CRNOJ GORI

Strateski cilj 1: Koordinacija i upravljanje javnim politikama prema djeci u Crnoj Gori.

Specifični cilj 1.1: Ojačati vodeću i koordinatorsku ulogu SPD u planiranju, upravljanju primjenom i ocjenjivanju uspješnosti javnih politika prema djeci.

U cilju pružanja podrške Savjetu za prava djeteta Ministarstvo rada i socijalnog staranja je formiralo radnu grupu za praćenje i pripremu izvještaja o implementaciji Nacionalnog plana akcije za djecu, koja između ostalog predlaže teme koje će biti na dnevnom redu sjednica Savjeta.

Unaprijeđena je saradnja među sektorima, ali se i dalje radi na unapređivanju koordinacije u praćenju i sprovođenju usvojenih politika. Koordinacija između ministarstava i konsultacije sa civilnim društvom su obavezni i podržani odlukom Vlade.

Komitetu za prava djeteta podnijet je Drugi i Treći kombinovani izvještaj Crne Gore o primjeni Konvencije o pravima djeteta za period 2010.-2015. godine. Izvještaj je prethodno razmatran i usvojen na Savjetu za prava djeteta. U izvještajnom periodu radjeno je na poboljšanju uslova za život, razvoj i socijalno uključivanje sve djece, s akcentom na osjetljive grupe djece, kako bi se svakom djetetu obezbijedila dostupnost različitih resursa i ravnopravnost u njihovom korišćenju. Podaci koji su dobijeni i uvršteni u ovaj Izvještaj, ukazuju da je Crna Gora ostvarila napredak u pogledu integrisanja politika vezanih za djecu i prava djece u različitim segmentima društva, te da je unaprijeđen zakonodavni okvir zaštite prava djece u okviru kojeg su implementirani međunarodni standardi.

U skladu sa **Specifnim ciljem 1.2:** (Ojačati ulogu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u praćenju i izvještavanju o poštovanju prava djeteta)

U aprilu 2015. godine održan je sastanak Mreže Zlatnih savjetnika Zastitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Ovim sastankom Mreza je zvanično pocela sa radom.

Zlatni savjetnici, zajedno sa predstavnicima Institucije, su ustanovili pravila rada po kojima će Mreza u buduce funkcionisati. Tom prilikom dogovoren je način na koji će Zlatni savjetnici učestvovati u radu Zastitnika, sprovoditi zajednicke aktivnosti i svojim savjetima, stavovima i mišljenjem pomagati Zastitniku u promociji i unapređivanju poštovanja dječijih prava u Crnoj Gori.

Specifični cilj 1.3: Prava i dobrobit djeteta uključiti među budžetske prioritete države.

U budžetima nema jasno alociranih sredstava koja se odnose na djecu, tako da možemo reći da nam djeca nijesu vidljiva u budžetu, a samim tim imamo otežano praćenje raspodjele budžetskih sredstava posebno kada su u pitanju djeca ranjivih grupa.

U skladu sa Specifičnim ciljem 1.4: (Do kraja 2015.godine obezbijediti prikupljanje, čuvanje i analizu podataka o djeci u skladu sa standardima EU i drugim relevantnim međunarodnim standardima.)

U toku 2015. godine završena je realizacija projekta Socijalni karton – Informacioni sistema socijalnog staranja. Informacioni sistema je obuhvatio sve procese u CSR (vođenje slučaja), materijalna davanja iz oblasti dječje zaštite, praćenje i izvještavanje kao i generisanje statistike za dalje potrebne kvantitativne i kvalitativne analize.

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i UNICEF-om u periodu od februara do novembra 2015. godine u pet termina organizovao seminar (obuku) za voditelja slučaja u cilju unapređenja procesa vođenja slučaja u sistema socijalne i dječje zaštite. Ovu obuku prošlo je 137 stručnih radnika i CSR-a.

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu i UNDP su organizovali u aprilu 2015. godine Obuke za voditelja slučaja za rad u informacionom sistemu socijalnog i dječjeg staranja u cilju sticanje znanja i vještina za unošenje podataka iz procesa vođenja slučaja u informacioni sistem u socijalnoj i dječjoj zaštiti. Na ovom seminaru je učestvovalo 120 stručnih radnika iz CSR-a.

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je u 2015. godini publikovao Priručnik *Obrasci vođenja slučaja – nalaz i mišljenja voditelja slučaja odnosno organa starateljstva – primjeri dobre prakse*. Priručnik je štampan u 200 primjeraka i distribuiran je Centrima za socijalni rad, a sve u cilju poboljšanja kvaliteta rada sa korisnicima kroz metod vođenja slučaja.

U skladu sa Specifičnim ciljem 1.5:(Unaprijediti svijest djece, roditelja, profesionalne javnosti i šire zajednice o pravima djeteta)

O pravima djeteta se govori na različitim nivoima i različitim povodima, ono što je neophodno je da se dalje ulože veći naponi na sistematskom informisanju o Konvenciji i njenom promovisanju kako bi se podigla svijest u pogledu poštovanju prava djeteta među opštom javnošću, a pogotovo među djecom.

Međunarodne organizacije, u saradnji sa nevladinim organizacijama i uz saglasnost vladinih institucija su sprovodile sporadične obuke službenika policije, predstavnika pravosudnih organa (sudova, tužilaštva), stručnih radnika centara za socijalni rad, nastavnika, profesora, vaspitača i dr. Takođe su u saradnji sa nevladinim organizacijama sprovele niz kampanja i promocija Konvencije koje su podrazumijevale postavljanje bilborda, city lajtova, postera, lifleta, informatora i slično.

Predstavnici Institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda CG, u cilju informisanja djece osnovno-školskog uzrasta, o pravima djeteta i o postojanju i nadležnostima Zaštitnika kontinuirano sprovode mini tribine i edukativne radionice u osnovnim školama u Crnoj Gori - u cilju održavanja već uspostavljenog kontinuiteta neposrednog kontakta sa djecom. Predstavnici Institucije Zaštitnika održali su brojne radionice u toku 2015. godine (oko 30 radionica).

Ministartva rada i socijalnog staranja je i u toku 2015.godine nastavilo da sprovedi kampanju « Svako dijete treba porodicu » sa ciljem podizanja svijesti o vaznosti porodicnog okruženja za razvoj djeteta kao i sa ciljem unapređenja instituta hraniteljstva u Crnoj Gori.

Oblast 2: DEFINICIJA DJETETA I OPŠTI PRINCIPI KONVENCIJE O PRAVIMA DJETETA

Strateški cilj 2. - Obezbijediti normativni i društveni status djeteta u Crnoj Gori u potpunosti u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta

Specifični cilj 2.1- Obezbijediti jasnoću i jednoznačnost u upotrebi termina djeteta u crnogorskom zakonodavstvu i javnim politikama

Usvojene su izmjene i dopune Porodičnog zakona, kojim je propisana definicija djeteta u skladu sa UN Konvencijom o pravima djeteta.

Specifični cilj 2.2- Smanjiti diskriminaciju sve djece u različitim oblastima društvenog života od značaja za njihov razvoj i doborobit

U 2015. godini u sudovima u Crnoj Gori, nije bilo pritužbi povodom diskriminacije djece po bilo kojem osnovu.

Rezultati do sada realizovanih kampanje govore o tome da smo pomjerili znanja, stavove i ponašanja građana Crne Gore prema djeci sa smetnjama u razvoju i djeci bez roditeljskog staranja. Crna Gora je pokazala vidan napredak na putu da postane inkluzivno društvo, ali i dalje treba raditi na podizanju svijesti o neophodnosti poštovanja i prihvatanja različitosti, sprečavanju diskriminacije i oštrijem sankcionisanju onih koji se ponašaju diskriminatorno.

Specifični cilj 2.3: Princip najboljeg interesa djeteta i princip poštovanja mišljenja djeteta integrisati u sve javne politike koje se tiču djece i primijeniti ih u praksi

Usvojene su izmjene i dopune Porodičnog zakona kojim je propisan princip najboljeg interesa djeteta u skladu sa UN Konvencijom o pravima djeteta.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova, koji je stupio na snagu u martu 2015. godine, sistematizovana su 23 radna mjesta inspektora za suzbijanje maloljetničke delinkvencije i nasilja u porodici, od kojih je 87% popunjeno. Kao što je poznato, Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku propisuje postupanje policijskih službenika koji posjeduju posebna znanja iz oblasti zaštite prava maloljetnih lica. Svi policijski službenici koji rade na poslovima suzbijanja maloljetničke delinkvencije imaju sertifikate dobijene od strane Uprave za kadrove, a koji podrazumijevaju jednodnevnu obuku u Upravi za kadrove, s ciljem upoznavanja sa odredbama Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku. U 2015. godini, u prvostepenim krivičnim predmetima prema maloljetnicima u osnovnim sudovima postupalo je 20 sudija a u višim sudovima 2 sudija. Broj sudija koji postupaju u drugostepenim krivičnim predmetima u postupku prema maloljetnicima u Višim sudovima je 3 i u Apelacionom sudu je 1 sudija. U državnim tužilaštvima postupaju 32 državna tužioca za maloljetnike, od čega 28 državnih tužioca za maloljetnike u osnovnim državnim tužilaštvima i 4 u višim državnim tužilaštvima.

Radi pružanja pomoći sudovima i državnim tužilaštvima u postupanju prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela u višim sudovima i Vrhovnom državnom tužilaštvu obrazuju se stručne službe (u daljem tekstu: stručna služba). Stručne službe u višim sudovima pružaju pomoć sudovima sa područja mjesne nadležnosti tih sudova. Poslove u stručnoj službi obavljaju stručna lica različitih specijalističkih profesija

(socijalni radnici, psiholozi, pedagozi i sl.), koja mogu dati stručna mišljenja, obavještenja i drugu pomoć u postupanju prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela, u skladu sa Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku. U Stručnim službama u višim sudovima u Bijelom Polju i Podgorici rade po tri stručna lica (psiholog, defektolog i socijalni radnik). Stručna služba Vrhovnog državnog tužilaštva se uključuje u rad sa djecom i maloljetnicima po zahtjevu tužioca, daje nalaz i mišljenje i prati tok krivičnog postupka po zahtjevu tužioca. Stručna služba pomaže državnim tužilaštvima način što po zahtjevu državnog tužioca, obavljaju poslove u vezi pripremnog postupka, postupka izricanja i izvršavanja alternativnih mjera i krivičnih sankcija i postupka krivičnopravne zaštite djece propisane Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku i drugim relevantnim propisima. U Stručnoj službi Vrhovnog državnog tužilaštva zaposlen je jedan savjetnik.

U Nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona je prepoznato dijete kao stranaka u postupku, u skladu sa UN Konvencijom o pravima djeteta. Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona upućen je Vladi radi utvrđivanja Predloga. Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku propisuje da saslušanje maloljetnog lica, po pravilu, obavlja državni tužilac i sudija istog pola kao maloljetno lice, u posebnoj prostoriji opremljenoj tehničkim uređajima za audiovizuelno snimanje. Stranke i branilac okrivljenog postavljaju pitanja maloljetnom licu preko sudije, odnosno državnog tužioca. Saslušanje se sprovodi u prisustvu zakonskog zastupnika maloljetnog lica i uz pomoć stručnih lica. Ako se saslušanje maloljetnog lica vrši uz pomoć uređaja za audiovizuelno snimanje, snimak će se zapečatiti i priključiti zapisniku. Maloljetna lica, kao svjedoci, odnosno oštećeni mogu se saslušati i u svom stanu ili drugoj prostoriji, odnosno zavodu ili ustanovi u kojoj borave, bez obzira na tehničku opremljenost istih, ako za to postoje opravdani razlozi. Saslušanje djeteta, kao oštećenog ili svjedoka u postupku, obavezno se sprovodi uz pomoć stručnog lica.

Strateški cilj 3. - Uspostaviti poštovanje građanskih prava i sloboda djeteta u potpunosti u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta

Specifični cilj 3.1: Obezbijediti lična dokumenta za svu djecu i njihov pristup javnim službama i uslugama

U Crnoj Gori, posebno kod djece pripadnika RAE populacije, postoji određeni broj djece koja su rođena van zdravstvene ustanove. Postupak njihovog naknadnog upisa do stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku, bio je vezan za dokazivanje činjenice rođenja kroz upravni postupak. Donošenjem izmjena i dopuna Zakona, procedura je pojednostavljena.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vanparničnom postupku usvojen je 18. marta 2015. godine. Novinama ovog zakona djelotvornije je uređen postupak za registraciju rođenja lica koja se rađaju van zdravstvene ustanove. Za lica rođena u zdravstvenim ustanovama, postupak za naknadni upis će se pokretati pred područnim jedinicama i filijalama Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore. Zakonom je propisan postupak utvrđivanja vremena i mjesta rođenja, u cilju regulisanja statusa lica koja nisu upisana u matični registar i lica rođenih van zdravstvenih ustanova. Predviđeno je da se taj postupak pokreće predlogom lica koje nije upisano u matični registar rođenih ili predlogom svakog lica koje ima neposredni pravni interes, odnosno organa starateljstva. U cilju lakšeg ostvarivanja prava predviđeno je da je mjesno nadležan svaki stvamo nadležan sud. Takođe, odredbama je predviđeno da prvostepeni sud dostavlja pravosnažno rješenje o vremenu i mjestu rođenja organu nadležnom za vođenje matičnog registra rođenih

u roku od 8 dana od dana pravosnažnosti, radi upisa činjenice rođenja u matični registar rođenih, i propisano je da je predlagač oslobođen plaćanja taksi i drugih troškova postupka. Primjena Zakona je počela 2. maja 2015. godine.

Shodno odredbama Zakona o matičnim registrima postupak za upis (do 30 dana), odnosno naknadni upis (nakon isteka roka od 30 dana) za djecu rođenu u zdravstvenim ustanovama će se pokretati pred područnim jedinicama i filijalama Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore.

U okviru svoje redovne aktivnosti službenici MUP-a svakodnevno u kontaktima sa građanima prilikom podnošenja zahtjeva informišu građane i upućuju ih na to kako najjednostavnije da riješe svoj status.

NVO Pravni centar, izvršni partner UNHCR-a, prilikom pružanja pravne pomoći vezane za naknadni upis činjenice rođenja djece Roma i Egipćana je u stalnom kontaktu sa službenicima organizacionih jedinica MUP-a, dobijajući pri tome obavještenja o svim potrebnim dokazima neophodnim za upis činjenice rođenja u matične registre u Crnoj Gori.

Akcionim planom za sprovođenje strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016 u Oblasti: Pravni status Raseljenih lica i interno raseljenih lica, planirano je sprovođenje aktivnosti na identifikaciji i pomoć svim osobama u riziku od apatridije.

Pozitivan primjer posvećenosti, brige i nastojanja Vlade Crne Gore, da sva lica, uključujući i djecu regulišu pravni status, je Javni poziv licima koja borave u Crnoj Gori, a koji je trajao od 22. septembra do 22. novembra 2014.godine.

10.novembra 2015 godine održana je prezentacija Analize javnog poziva licima koja žive u Crnoj Gori, a nemaju pristup državljanstvu nijedne države ili ne mogu da dokažu da ga imaju, koju je uradilo Ministarstvo unutrašnjih poslova uz podršku UNHCR-a.

Shodno prikupljenim podacima, utvrđeno je da 7 lica imaju dokaze da su državljani druge države, da 240 lica ima regulisan status kao Interno raseljena lica sa Kosova, dok 221 lice nema nikakav prijavljeni boravak u Crnoj Gori, da 7 lica ima odobren privremeni boravak u Crnoj Gori, 5 lica su u vrijeme javnog poziva imali status raseljenog lica sa prostora bivše SFRJ, a da 13 lica ima prijavljeno prebivalište u Crnoj Gori.

Samo za 7 lica, shodno dostavljenim podacima i prikupljenim dokazima utvrđeno je da su lica bez državljanstva i da su ta lica podnijeli zahtjeve za dobijanje putne isprave za lica bez državljanstva, od čega je za 3 lica izdata putna isprava za lica bez državljanstva sa rokom važenja od godinu dana, a za 4 lica postupak po njihovim zahtjevima je u toku.

Nakon izvršene analize svih zahtjeva Javni poziv je potvrdio da postoji određeni broj lica koji žive u Crnoj Gori, a nemaju državljanstvo. Preliminarnom analizom podataka koja su ova lica dala tokom javnog poziva se moglo zaključiti da najveći broj ima zakonske mogućnosti da zatraži državljanstvo neke druge države

odmah nakon upisa u matični registar rođenih ili kroz program besplatne pravne pomoći za ona lica koja su već upisana u matični registar rođenih.

Sem toga, ne postoji posebni zakon koji propisuje postupak, kojim bi se nekom licu dodijelio status lica bez državljanstva.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore rješava zahtjeve za sticanje državljanstva u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku i Zakonom o državljanstvu, koji propisuju postupke za pravilno i potpuno utvrđivanje svih činjenica koja su od značaja za zakonito postupanje u konkretnoj upravnoj stvari.

U skladu sa obavezama Crne Gore, kao potpisnice vodećih međunarodnih i regionalnih dokumenata iz oblasti apatridije Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore i UNHCR će nastaviti saradnju i u svakom konkretnom slučaju pružiti pomoć kako bi se u što kraćem roku sprovele sve neophodne procedure i stvorili uslovi za donošenje odluke po pojedinačnim zahtjevima uz procjenu potrebe donošenja propisa kojima će se urediti poseban postupak za dodjeljivanje statusa lica bez državljanstva.

Memorandum o saradnji između Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva rada i socijalnog staranja i Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR) potpisan je u Podgorici 6.marta 2014. godine, i sadrži set mjera i aktivnosti koje treba preduzeti u cilju konačnog rješavanja pravnog statusa raseljenih (RL) i interno raseljenih lica (IRL) u Crnoj Gori.

Radi praćenja realizacije mjera i aktivnosti iz člana 1 Memoranduma formiran je Operativni tim u koji su strane potpisnice delegirale svoje predstavnike.

Osnovne odrednice organizacije rada Operativnog tima su dalja implementacija Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica sa posebnim osvrtom na Kamp Konik, u svijetlu okolnosti da jedan broj raseljenih lica iz bivših jugoslovenskih republika i interno raseljenih lica sa Kosova još uvijek nijesu pribavili sva potrebna dokumenta za regulisanje pravnog statusa u Crnoj Gori.

Operativni tim intenzivno radi na pomoći i podršci raseljenim i interno raseljenim licima u Crnoj Gori u pravcu pribavljanja sve neophodne nedostajuće dokumentacije za traženje i dobijanje pravnog statusa stranca bilo sa stalnim ili privremenim boravkom u Crnoj Gori. Operativni tim inicira i koordinira glavne aktivnosti na terenu kao i razmjenu i ažuriranje podataka o raseljenim i interno raseljenim licima na relaciji Ministarstvo unutrašnjih poslova CG– Ministarstvo unutrašnjih poslova Kosovo - UNHCR– Uprava za zbrinjavanje izbjeglica – NVO “Pravni centar”.

Kombinovani mobilni biometrijski timovi Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore, Ministarstva unutrašnjih poslova-Agencije za civilnu registraciju Kosova, UNHCR i NVO “Pravni centar” su intenzivno pružali pravnu i praktičnu pomoć interno raseljenim s Kosova, koja od kraja 90-tih borave u Crnoj Gori. Tokom 7 radnih posjeta od polovine 2014 i tokom 2015 godine pružene su za ukupno 1268 intrno raseljenih lica sljedeće konkretne pomoći i podrške:

- 508 lica je dobilo pasoš Kosova;
- 307 lica dobilo je birth extract ili lična karta Kosova;
- 325 lica je ostalo u fazi intervjua i otvorenih procedura;
- 99 lica se vratilo na Kosovo, umrlo ili otišlo za Njemačku i
- 29 lica trebaju pribavljanje dokumentacije u Crnoj Gori, da bi se izvršili upisi na Kosovu

UKUPNA STATISTIKA

U periodu od 07.11.2009.godine (datum stupanja na snagu Zakona o dopunama zakona o strancima), zaključno sa 31.12.2015.godine, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 14.037 zahtjeva za odobravanje stalnog i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 12.188 zahtjeva, dok je 1.849 zahtjeva postupak još uvijek u toku. Razvrstano po kategorijama ova statistika izgleda na sljedeći način:

Raseljena lica

U periodu od 07.11.2009. godine, zaključno sa 31.12.2015. godine, raseljena lica su podnijela ukupno 4.678 zahtjeva za odobravanje stalnog boravka. Od ovog broja, riješeno je 4.547 zahtjeva, dok je po 131 zahtjeva postupak u toku.

Interno raseljena lica

U periodu od 07.11.2009. godine, zaključno sa 31.12.2015. godine, interno raseljena lica su podnijela ukupno 7.916 zahtjeva za odobravanje stalnog boravka. Od ovog broja riješeno je 7.039 zahtjeva, dok je po 877 zahtjeva postupak u toku.

Privremeni boravak do tri godine - raseljena lica

U periodu od 07.11.2009. godine, zaključno sa 31.12.2015. godine, raseljena lica su podnijela ukupno 300 zahtjev za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješeno je 241 zahtjeva, dok je po 59 zahtjeva postupak u toku.

Privremeni boravak do tri godine - interno raseljena lica

U periodu od 07.11.2009. godine, zaključno sa 31.12.2015. godine, interno raseljena lica su podnijela ukupno 1.144 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješeno je 361 zahtjeva, dok je po 783 zahtjeva postupak u toku.

Specifični cilj 3.3 - Unaprijediti zaštitu sve djece od nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i drugih oblika ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja

Pripremljen je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona kojim je propisana zabrana tjelesnog kažnjavanja djeteta, u skladu sa međunarodnim standardima iz oblasti zaštite prava djeteta. Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona upućen je Vladi radi utvrđivanja Predloga.

Obuke sudija i tužilaca se kontinuirano sprovode u skladu sa Godišnjim programima obuke Centra. Kada je u pitanju nasilje u porodici i potreba zaštite djece – žrtava nasilja, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu je u toku 2015.godine sproveo 6 aktivnosti obuke/seminara, u kojima je učešće uzelo 21 sudija, 16 savjetnika u sudovima, 30 državnih tužilaca, 3 savjetnika u državnim tužilaštvima, 4 predstavnika Vijeća za prekršaje i 35 sudija za prekršaje. Kada su posebni programi obuke u pitanju, u toku 2015. godine Centar je od pomenutih šest seminara, tri seminara sproveo u okviru Programa obuke nosilaca pravosudne funkcije Pristup pravdi za žrtve nasilja u porodici, koji ima za cilj unapređenje znanja o fenomenu nasilja u porodici i postizanje boljeg multi-institucionalnog odgovora na nasilje. Program je realizovan u saradnji Centra sa Kancelarijom Programa za razvoj Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) - Program za rodnu ravnopravnost i NVO Centar za ženska prava, a u okviru Projekta "Pristup pravdi za žrtve nasilja u porodici".

Ono što se može primijetiti je da i pored brojnih normativnih unapređenja određenih aktivnosti koje su realizovane u partnerstvu između države, nezavisnih državnih institucija, odnosno međunarodnih i domaćih nevladinih organizacija u Crnoj Gori još uvijek nijesu obezbijeđeni svi uslovi za dosljednu zaštitu djece od svih oblika nasilja.

Oblast 4: SOCIJALNA ZAŠTITA, PORODIČNO OKRUŽENJE I ALTERNATIVNO STARANJE

STRATEŠKI CILJ 4. Uspostaviti savremen i stabilan sistem socijalne zaštite djece i njihovih porodica.

Specifični cilj 4.1: Unaprijediti sistem socijalne i dječje zaštite i dostupnost usluga svoj djeci i njihovim porodicama

Vlada Crne Gore usvojila je u junu 2013. godine Strategiju razvoja sistema socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori 2013-2017. godine, koja je donijeta u cilju preduzimanja neophodnih aktivnosti na poboljšanju socijalno-ekonomskog položaja građana, posebno lica koja imaju potrebu za uslugama i podrškom u oblasti socijalne i dječje zaštite.

Akcionim planom za realizaciju Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori za period 2015-2016. godine, su predviđene mjere i aktivnosti, koje treba preduzeti u navedenom periodu, u cilju unapređenja zaštite građana kojima je potreban odgovarajući oblik socijalne i dječje zaštite, identifikovanja potreba korisnika i strateško, međusistemski usklađenog planiranja usluga na različitim

nivoima, razvoju usluga koje podržavaju život u zajednici, kao i uvođenju sistema kvaliteta u socijalnu i dječju zaštitu.

U izvještajnom periodu donijete su tri dopune Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, kao i 11 podzakonskih akata i to: Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluga podrške za život u zajednici; Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga; Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje, obnavljanje i oduzimanje licence za rad stručnim radnicima u oblasti socijalne i dječje zaštite; Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje, obnavljanje i oduzimanje licence za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite; Pravilnik o uslovima, programu i načinu polaganja stručnog ispita u socijalnoj i dječjoj zaštiti; Pravilnik o dopuni pravilnika o organizaciji, normativima, standardima i načinu rada centara za socijalni rad; Pravilnik o standardima za akreditaciju programa obuke, odnosno programa pružanja usluge, načinu sprovođenja postupka akreditacije programa i sadržaju i obliku sertifikata; Pravilnik o visini sredstava za razvoj, odnosno finansiranje usluga socijalne i dječje zaštite i kriterijumima za njihovu raspodjelu; Pravilnik o dopunama Pravilnika o bližim uslovima za ostvarivanje osnovnih materijalnih davanja iz socijalne i dječje zaštite; Pravilnik o kriterijumima i mjerilima za utvrđivanje cijena usluga dnevnog boravka, pomoći u kući i personalne asistencije, koje obezbjeđuje država; Pravilnik o kriterijumima i mjerilima za učešće korisnika, roditelja odnosno srodnika u plaćanju troškova usluga podrške za život u zajednici, savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga i usluga smještaja.

Donijet je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom, kao i Pravilnik o sadržini, obrascu i načinu izdavanja potvrde o ostvarenom putovanju. Na osnovu Zakona o elektronskim komunikacijama, donijet je Pravilnik o utvrđivanju liste kategorija korisnika posebnih povoljnosti u korišćenju usluga univerzalnog servisa. Na osnovu Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, donijet je Pravilnik o bližim uslovima za izvršenje institucionalne mjere upućivanje u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa.

U decembru 2015.godine pravo na materijalno obezbjeđenje koristilo je 11.059 porodica sa 34.903 članova, ličnu invalidninu 2.127 lica, dodatak za njegu i pomoć 14.022 lica, zdravstvenu zaštitu 1.856 lica, troškove sahrane 33 lica, pravo na naknadu za novorođeno dijete 506 lica, dodatak za djecu 8.230 porodica sa 16.423 djece, troškove ishrane u predškolskim ustanovama 921 lica, refundaciju naknade zarade i naknadu zarade za porodijsko, odnosno roditeljsko odsustvo, naknadu po osnovu rođenja djeteta, refundaciju naknade zarade i naknadu zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena 6.105 lica.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja nastavilo je sa realizacijom projekta "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite: Unaprjeđenje socijalne inkluzije", koji se realizuje iz sredstava Evropske unije (kroz fond IPA 2010), u iznosu od 3.000.000,00 eura. U cilju nastavka realizacije projekta, potpisan je Sporazum o zajedničkom finansiranju između UNDP-a i Vlade Crne Gore, kojim se omogućava realizacija projekta "Nastavak reforme sistema socijalni zaštite". Ukupna finansijska vrijednost sporazuma je 350.000,00 eura. Projekat se realizovao u periodu jul 2014.godine-decembar 2015.godine. Ukupna finansijska vrijednost sporazuma je 350.000,00 eura. Ugovor između Ministarstva rada i socijalnog staranja i UNDP je produžen za dodatnih 6 mjeseci, do jula 2016. godine, bez dodatnih troškova.

Nakon uspješno sprovedene implementaciji Faze I: *Socijalni karton – Informacioni sistem socijalnog staranja*, počela je realizacija Faze II: *Integrirani informacioni sistem socijalnog staranja (2015-2017. godine)*. U okviru ove faze urađena je nadogradnja funkcionalnosti i sproveden intenzivni monitoring

sistema izgrađenog u okviru Faze I; izgrađuje se informacijski sistem za sve ustanove socijalne i dječje zaštite. Uspostaviće se automatska razmjena podataka pogotovo u dijelu koje se tiče postupaka vezano za nasilje u porodici (policija, zdravstvo, tužilaštvo i sudstvo), unaprijediće se razmjena podataka između centara i opštinskih sekretarijata za socijalno staranje.

U Ministarstvu rada i socijalnog staranja u okviru Direktorata za socijalnu staranje i dječju zaštitu organizovana je Direkcija za razvoj usluga u kojoj su sistematizovana tri radna mjesta.

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu donio je Etički kodeks za zaposlene u socijalnoj i dječjoj zaštiti.

U novembru 2014. godine počela je realizacija aktivnosti na pružanju podrške partnerima u 6 opština u izradi Lokalnih planova za razvoj usluga socijalne i dječje zaštite, i to u opštini Herceg Novi, Kotor, Andrijevica, Rožaje, Danilovgrad i Žabljak. Obuke za lokalne samouprave za sprovođenje planova realizovane su u 2015. godini.

Osnovano devet dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i to u: Bijelom Polju, Nikšiću, Pljevljima, Herceg Novom, Plavu, Ulcinju, Cetinju, Beranama i Mojkovcu. U 2015. godini otvoren je Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju u Glavnom gradu Podgorica koji je počeo sa radom u 2016. godini. U 2015. godini vodile su se aktivnosti na otvaranju dnevnih centara u: Baru, Budvi, Kotoru i Rožajama. U skladu sa planovima lokalnih samouprava otvaraće se dnevni centri u ostalim opštinama. U 2015. godini u 9 dnevnih centara broj djece i mladih sa smetnjama i teškoćama je 145.

Uslugu porodičnog smještaja-hraniteljstva i porodičnog smještaja koja je namijenjena djeci i mladima, trudnici, samohranom roditelju sa djetetom do navršene treće godine života, odraslom i starom licu, u decembru 2015. godine koristilo je 409 korisnika.

U 2015. godini osnovana je Mala grupna zajednica koja djelatnost obavlja u okviru Dnevnog centra «Tisa». Ovu uslugu koriste djece sa smetnjama u razvoju, koja su bez roditeljskog staranja u cilju njihove socijalizacije i integracije u zajednicu na principima jednakih mogućnosti, a u skladu sa njihovim sposobnostima.

Usluga smještaja pruža se u javnim ustanovama socijalne i dječje zaštite. Usluga smještaja djece bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama pruža se u JU Dječji dom »Mladost« u Bijeloj, gdje je u decembru 2015. godine boravilo 92 djece. Usluga smještaja djece i mladih sa poremećajem u ponašanju pruža se u JU Centar »Ljubović« u Podgorici, gdje je u decembru 2015. godine boravilo 7 djece. Usluga odmora i rekreacija djece korisnika materijalnog obezbjeđenja i djece bez roditeljskog staranja pruža se u JU »Lovćen« – Bečići, gdje je u ljetnjoj sezoni 2015. godine koristilo 3100 djece, a u zimskoj sezoni 600 djece. Za korisnike za koje se usluga smještaja ne može obezbijediti u Crnoj Gori, obezbjeđuje se u ustanovama van Crne Gore. U ustanovama van Crne Gore u decembru 2015. godine bilo je na smještaju 68 lica.

Promocija hraniteljstva

- 28-29.09.2015, poznati britanski glumac Nikolas Lindherst (Nicholas Lyndhurst) boravio je po drugi put u Crnoj Gori na poziv UNICEF-a radi promocije hraniteljstva. Tom prilikom, centri za socijalni rad su

organizovali dane otvorenih vrata u Podgorici (28.09.2015), Bijelom Polju i u Beranama (29.09.2015), i kroz saranju između MRSS i UNICEF-a organizovan je svečani događaj u Crnogorskom Narodnom Pozoristu (28.09.2015).

- 10.11.2015. održan je dan otvorenih vrata u organizaciji centra za socijalni rad Herceg Novi, a kasnije toga dana u organizaciji centra za socijalni rad Kotor. Rambo Amadeus, UNICEF-ov ambasador dobre volje je učestvovao na događajima.
- 18.12.2015. održan je svečani događaj za promociju hraniteljstva u organizaciji centra za socijalni rad Cetinje. Rambo Amadeus, UNICEF-ov ambasador dobre volje je učestvovao na događaju.

Funkcionalna analiza Direktorata za socijalnu i dječju zaštitu

Funkcionalna analiza Direktorata za socijalnu i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja sprovedena je u maju 2015.g. kao dio inicijative Nastavak reforme sistema socijalne i dječje zaštite (IPA 2014). Analizu je uradila gđa Anna Nordenmark Severinsson, konsultantkinja UNICEF-a.

Svrha Funkcionalne analize bila je da se pruži podrška Direktoratu za socijalnu i dječju zaštitu u daljem jačanju njegovih kapaciteta za rukovođenje, planiranje, koordiniranje, sprovođenje i praćenje reforme socijalne i dječje zaštite u skladu sa zahtjevima pristupanja EU

Istraživanje o mladima koji se osamostaljuju iz sistema formalnog zbrinjavanja

U okviru Nastavka reforme sistema socijalne i dječje zaštite (IPA 2014), sprovedena je prva studija u Crnoj Gori o položaju mladih koji su proveli dio ili cijelo svoje djetinjstvo u instituciji. Studija "Napuštanje institucionalne zaštite: Analiza politika, institucionalnog okvira i praksi", je urađena u saradnji sa nevladinom organizacijom Juventas uz podršku UNICEF-a. Njeni nalazi, koji će biti predstavljeni u prvoj polovini 2016.g. mogu poslužiti osnaživanju servisa koji pružaju podršku ovoj, posebno ranjivoj grupaciji u društvu.

Glavni nalazi odražavaju nalaze sličnih studija u drugim zemljama, a to je da mladi koji napuštaju formalnu zaštitu nisu dovoljno pripremljeni za samostalan život i da se suočavaju sa brojnim izazovima, uključujući usamljenost, nezaposlenost, siromaštvo, nedostatak društvenih mreža i podrške ili pristupa glavnim servisima za medicinsku i psihosocijalnu podršku.

Analiza pravnog okvira radi unapređenja hraniteljstva

. U okviru Nastavka reforme sistema socijalne i dječje zaštite (IPA 2014), u dogovoru sa MRSS urađena je analiza postojećeg pravnog okvira kojim se uređuju uslovi za sticanje statusa hranitelja i njihova prava u Crnoj Gori. Za analizu, UNICEF je angažovao nacionalnu konsultantkinju dr Vesnu Simovic Zvicer.

Analiza sadrži preporuke u pogledu izmjene zakonskih (Zakon o radu, Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, i Zakon o obaveznom socijalnom osiguranju) i podzakonskih propisa, kako bi se stvorili uslovi za unapređenje razvoja hraniteljstva u Crnoj Gori, na način što bi se potencijalni hranitelji stimulisali za ovaj poziv. Time bi se stvorili uslovi za unapređenje hraniteljstva, kao nedovoljno razvijenog oblika vaninstitucionalne zaštite djece bez roditeljskog staranja u Crnoj Gori, što su ciljevi koji su sadržani kako u Strategiji razvoja sistema socijalne zaštite, tako i u Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Nakon izrade ove analize urađena je i procjena finansijskog uticaja izmjena gore navedenih zakona. Za procjenu finansijskog uticaja, UNICEF je angažovao nacionalnu konsultantkinju Slobodanku Popović

Implementacija Protokola o međusektorskoj saradnji za prevenciju napuštanja djece

U okviru Nastavka reforme sistema socijalne i dječje zaštite (IPA 2014), Ministarstvo zdravlja intenziviralo je aktivnosti na polju implementacije Protokola o međusektorskoj saradnji za prevenciju napuštanja djece. Protokol propisuje, između ostalih, postupanja sektora zdravstvene zaštite, prvo na nivou primarne prevencije, a zatim i sekundarne prevencije. Primarna prevencija predstavlja skup mjera i akcija, usmjerenih ka opštoj populaciji, koje se preduzimaju kako bi se spriječila pojava uslova koji rezultiraju razdvajanjem porodica od djece i institucionalizacijom djece, dok sekundarna prevencija obuhvata mjere i aktivnosti usmjerene ka ranjivim porodicama i pojedincima, koji su dospjeli u situaciju u kojoj postoji namjera ili veliki rizik od razdvajanja porodica od djece i institucionalizacije djece.

Sastavni dio protokola je "Lista - Upitnik za provjeru socijalnih rizika kod trudnica", koji treba do omogućiti prepoznavanje žena u riziku za rano napuštanje djeteta, u odnosu na socijalne faktore (siromaštvo, posebna socijalna zaštita, socijalna marginalizacija) i popunjava se u kontaktu žene trudnice sa sistemom zdravstvene zaštite na primarnom i sekundarnom nivou.

Krajem 2015.g. pristupilo se izradi softverskog rješenja koje će biti integrisano sa postojećim informacionim sistemom zdravstva koje ima za cilj da omogući relevantnim zdravstvenim radnicima elektronsku evidenciju podataka o trudnicama i identifikovanje socijalnih i medicinskih rizika za napuštanje djeteta koristeći "Listu za provjeru socijalnih rizika kod trudnica".

Softverskim rješenjem predviđena je i analiza elektronski prikupljenih podataka i dobijanje izvještaja po zadatim parametrima koji bi bili dostupni svim zainteresovanim u procesu realizacije Protokola.

Specifični cilj 4.2: Unaprijediti politiku deinstitucionalizacije i položaj djece bez roditeljskog staranja

U Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, definisana je obaveza svih koji rade na poslovima dječje zaštite da ulože maksimalne napore da pomognu ostanak djeteta u porodici kroz pružanje podrške porodici, a ako to nije moguće ili nije u najboljem interesu djeteta, kroz pružanje porodičnog smještaja-hraniteljstva. Novi Zakon propisuje da **se djetetu mlađem od tri godine života ne obezbjeđuje smještaj u ustanovu**, te da se smještaj djeteta u ustanovu, obezbjeđuje isključivo kada su iscrpljene sve druge mogućnosti i preispituje se najmanje jednom u šest mjeseci.

Ulažu se napori, prije svega na jačanju prirodne porodice, pružanju još veće podrške majci i djetetu i stvaranju uslova za njihovu veću socijalnu i finansijsku samostalnost. Nastavlja se sa daljim snaženjem hraniteljstva u okviru proširene porodice, i razvojem standardnog-profesionalnog hraniteljstva, s posebnim akcentom na djecu od 0-3 godine. Nastavlja se jačanje saradnje svih nadležnih sektora u cilju spriječavanja smještaja djece u ustanove. Takođe je nastavljena realizacija kampanje za podizanje svijesti javnosti o značaju porodice za dijete, te prednostima i značaju hraniteljstva, kao najpoželjnijeg alternativnog oblika zaštite za dijete. Nastavljene su edukacije stručnih radnika u cilju podizanja kvaliteta usluga.

U skladu s ciljevima reforme, u martu 2012.g. Vlada Crne Gore usvojila je Strategiju za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori koja se odnosi na period 2012-2016, kojom su utvrđene aktivnosti, odgovorni akteri, vremenski okvir i finansijski resursi.

Finansijska sredstva za realizaciju aktivnosti predviđenih ovim dokumentom, obezbijedena su iz budžeta resornih ministarstava.

Posvećeni smo procesu de-institucionalizacije djece smještene u ustanovama dječije zaštite. Urađen je Operativni plan transformacije Dječijeg doma u Bijeloj, jedine ustanove u Crnoj Gori za smještaj djece bez roditeljskog staranja, kako bi se smanjio pritisak na instituciju i djeca vratila u porodice, izmjestila u alternativne oblike zaštite, tj. hraniteljsku porodicu ili druge usluge u okviru lokalne zajednice.

Plan transformacije Dječijeg doma „Mladost“ Bijela usvojen je u oktobru 2015.godine. Planom je predviđeno poboljšanje kvaliteta usluga u sistemu dječije zaštite, usklađivanje sa evropskim standardima, uz očuvanje postojećih kadrovskih i prostornih resursa institucije. Planiranje novih servisa vršeno je na način da njihova održivost bude realna. Planom je predviđeno formiranje četiri nova servisa i to: Prelazna stambena jedinica - program podrške mladima koji su na rezidencijalnom smještaju i pripremaju se za napuštanje institucije; Prihvatište za zaštitu djece od nasilja u porodici - servis predviđen za potrebe urgentne zaštite djece od nasilja u porodici. Predviđa kratkoročno smještanje i tretman pri čemu se procjenjuju potrebe djeteta i određuje budući oblik zaštite; Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju - servis planiran za potrebe dnevnog boravka djece sa smetnjama u razvoju uzrasta od 6 do 18 godina koja žive na teritoriji opštine Herceg Novi; Nacionalna dječja telefonska linija - servis namijenjen djeci i mladima koji žive na teritoriji Crne Gore, pruža anonimnost, povjerljivost, dostupnost i kompetenciju.

Planirano je da se novi servisi implementiraju postupno. Implementaciji svakog od planiranih servisa prethodiće izrada programa rada sa jasno definisanim procedurama, uz istovremenu realizaciju programa edukacija zaposlenih.

U cilju unapređivanja zaštite djece na hraniteljstvu, konkretno, poboljšanja uslova života i podrške razvoja djece i mladih na hraniteljstvu u skladu sa njihovim potencijalima, definisani su strukturalni i funkcionalni standardi za hraniteljstvo, program obuke i pripreme potencijalnih hranitelja, sprovedena je obuka profesionalaca za primjenu standarda za hraniteljstvo, kao i za procjenu potreba djece, njihovog najboljeg interesa i planiranje njihove zaštite.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je donijelo Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluge hraniteljstva, kojim su definisani standardi koje je pružalac usluge hraniteljstva dužan da obezbijedi korisniku.

Definisanje minimalnih standarda obezbijedilo je kvalitet u pružanju usluga, ujednačavanje stručnih stavova, usvajanje novog pogleda na dobrobit djece u sistemu socijalne zaštite i stvaranje optimalnih uslova za odrastanje djece.

U svrhu postizanja jačanja kompetencija hraniteljskih porodica, izrađen je program pripreme i obuke za hraniteljstvo. Program se realizuje metodom grupnog rada, primjenom interaktivnog modela učenja koji se u praksi učenja odraslih pokazao funkcionalnim u pogledu usvajanja i praktične primjene usvojenih znanja i vještina.

Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluge hraniteljstva i je definisana procedura i standardi za procjenu podobnosti hraniteljskih porodica, što je, uz sprovođenje obuke profesionalaca za realizaciju programa i procjenu opšte podobnosti hraniteljskih porodica, omogućilo standardizaciju cjelokupnog postupka i kvalitetniju zaštitu djece bez roditeljskog staranja.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je izradilo pored programa obuke za buduće hraniteljske porodice i Vodič za hranitelje, kao i Smjernica za zaposlene u centrima za socijalni rad za primjenu propisa iz Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Pravilnika o hraniteljstvu.

Stručno osposobljeni profesionalci prate, kontrolišu i obezbjeđuju podršku hraniteljskim porodicama, kroz obezbjeđivanje usluga savjetodavnog i edukativnog rada, kao i organizovanjem obuka za hranitelje u grupnom radu. Aktivnosti profesionalaca koji prate i podržavaju hraniteljsku porodicu su: obezbjeđivanje redovnog procesa nadgledanja; informisanje hranitelja i djece (da primjenjuju adekvatne vaspitne metode djece i ne primjenjuju fizičko kažnjavanje djece, imaju jasne smjernice za hranitelje u kriznim situacijama i dr.) savjetovanje hranitelja; kontinuirane procjene potreba djece; sačinjavanje individualnih planova zaštite; organizovanje obuke; pisanje periodičnih izveštaja o napredovanju djece i ostvarivanju svrhe hraniteljstva; koordiniranje mreže podrške djeci i porodici; procjena i pisanje izvještaja o procjeni hraniteljskih porodica i dr.

Najznačajniji rezultat ove kampanje, kao i aktivnosti koje su uglavnom centri za socijalni rad sprovodili poslije kampanje, **je porast broja djece** koja su smještena u hraniteljske porodice, a naročito broja djece koja su smještena u nesrodničke hraniteljske porodice.

PODACI O DJECI NA HRANITELJSTVU - 357 djece

SRODNIČKO HRANITELJSTVO - Decembar 2015

CSR*	UKUPNO	Dječaci	Djevojčice	Ispod 3 godine starosti	Sa smetnjama u razvoju
Total - Crna Gora	319	162	157	9	8
		319			

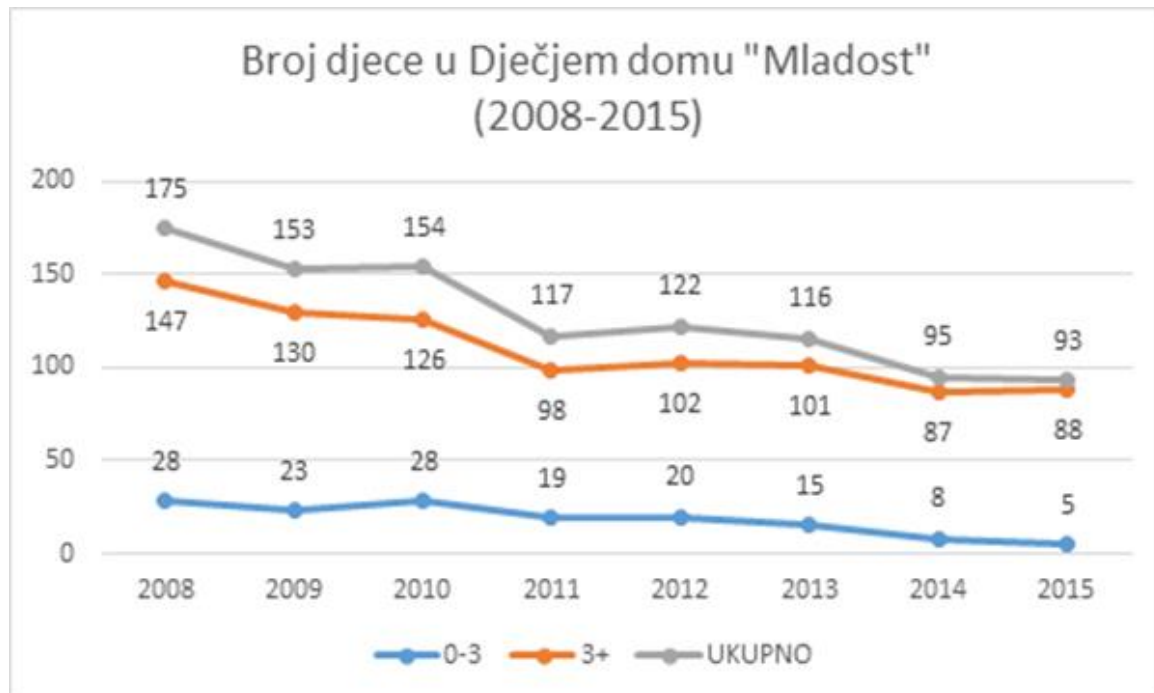
NESRODNIČKO HRANITELJSTVO – Decembar 2015

CSR*	UKUPNO	Dječaci	Djevojčice	Ispod 3 godine starosti	Sa smetnjama u razvoju
Total - Crna Gora	38	16	22	5	4
		38			

Djeci dom

Broj djece u Dječjem domu "Mladost" se između 2008. i 2015. godine smanjio za 47% (možete reci i "gotovo se prepolovio", jer je ovo blizu 50%).

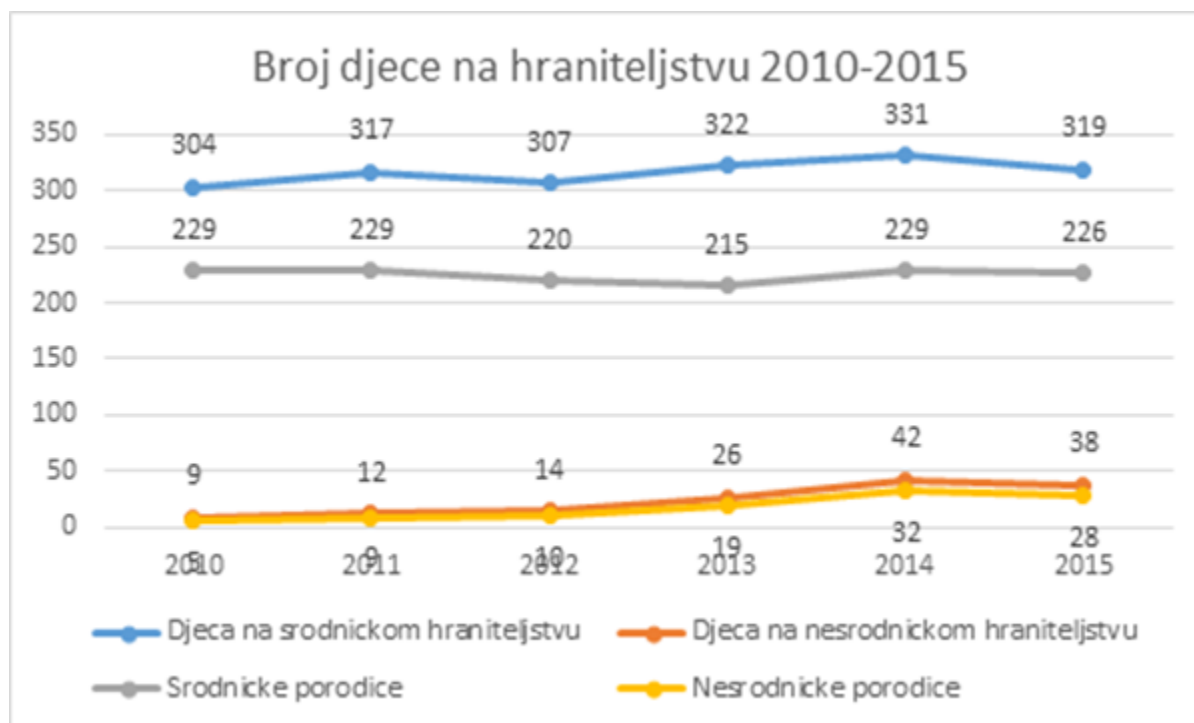
Broj djece uzrasta ispod tri godine se smanjio sa 28 koliko je bilo 2008.g. na 5 krajem 2015.g. (pet puta se smanjio).

Za hraniteljstvo

Broj djece na hraniteljstvu se povećao za 14% između 2010 i 2015 (krajem 2010 imamo ukupno 313 djece, dok krajem 2015.g. imamo ukupno 357 djece – 319 na srodničkom a 38 na nesrodničkom)

Najviše se povećao broj na nesrodničkom hraniteljstvu – između 2010 i 2015 taj broj se povećao više od 4 puta (od 9 koliko je bilo 2010.g. na 38 koliko je bilo 2015.g.)

Zavod je u saradnji sa TAIEX- Evropska komisija u Crnoj Gori u oktobru 2015. Godine organizovao konferenciju „Usmjerenost procesa tranzicije od institucionalizacije na servis lokalne zajednice u Crnoj Gori” Konferenciji je prisustvovalo 77 učesnika, a centralna tema konferencije je diskusija o procesu deinstitucionalizacije u Crnoj Gori sa posebnim akcentom na djecu bez roditeljskog staranja.

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, u saradnji sa UNICEF-om, u periodu od 21. do 23. decembra 2015. godine, je organizovao seminar na temu „Planiranje ostvarivanja najboljih interesa djeteta u procesu deinstitucionalizacije”

Cilj seminara je bio pružanje podrške reviziji individualnih planova zaštite djece u Dječjem domu „Mladost“, kroz sagledavanje ključnih oblasti, važnih za sam proces planiranja i standardizaciju planiranja izlaska djeteta iz ustanove. Seminaru je prisustvovalo 28 stručnih radnika iz svih centara za socijalni rad, po 2 stručna radnika Dječjeg doma „Mladost i Centra za djecu i mlade „Ljubović”. Rad su pratili predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja kao i predstavnici Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu.

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu u saradnji sa UNICEF-om je u novembru i decembru 2015. godine održao seminare za stručne radnike CSR-a i Dječjeg doma Mladost u Bijeloj na teme: *Priprema djece za hraniteljstvo* i *Priprema djece za urgentno hraniteljstvo* Cilj seminara jeste sticanje znanja i vještina u poslovima koji se odnose na proces pripremu djece za boravak u hraniteljskoj porodici i pripremu djece za urgentno hraniteljstvo.

U Podgorici su opredijeljene 2 stambene jedinice, u Bijelom Polju, Nikšiću i Danilovgradu po jedna stambena jedinica za podršku djeci po izlasku iz doma "Mladost" u Bijeloj, kroz servis Stanovanje uz podršku.

Specifični cilj 4. 3: Razvijen sistem podrške djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama

Nastojimo da obezbijedimo podršku porodicama djece sa smetnjama, kako otvaranjem Dневnih centara, tako i pružanjem materijalne i savjetodavne podrške. Djeca sa smetnjama u razvoju kada su u pitanju materijalna davanja mogu koristiti prava iz socijalne zaštite npr. dodatak za njegu i pomoć, ličnu invalidninu, dodatak za djecu, pravo na povlastice u saobraćaju, subenciju struje i sl. U skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti djeca i mladi sa posebnim obrazovnim potrebama, koji su ostvarili pravo na vaspitanje i obrazovanje, u skladu sa posebnim zakonom, imaju pravo na pomoć za vaspitanje i obrazovanje. Ovo pravo obuhvata: troškove smještaja u ustanovu i troškove prevoza.

Crnoj Gori funkcioniše devet dnevnih centara – u Bijelom Polju, Nikšiću, Pljevljima, Herceg Novom, Plavu, Ulcinju, Cetinju, Beranama, Mojkovcu. Svi dosad otvoreni dnevni centri su opremljeni uz podršku UNICEF-a i drugih međunarodnih organizacija.

Usluge dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori koristi ukupno 142 djece.

Prva mala grupna kuća za djecu sa smetnjama u razvoju bez roditeljskog staranja izgrađena je u Bijelom Polju, u sklopu Dnevnog centra Tisa, uz finansijska sredstva obezbijedena od strane Ambasade SAD, a opremljena uz podršku UNICEF-a.

Jačanje kapaciteta osoblja u maloj grupnoj zajednici u Bijelom Polju

U okviru reforme sistema socijalne i dječje zaštite, UNDP i UNICEF su u saradnji sa MRSS angažovali ekspertkinju iz Ujedinjenog Kraljevstva Bernadette McNally u cilju pružanja obuke i supervizije za radnike u novootvorenoj maloj grupnoj zajednici u Bijelom Polju koja je namijenjena djeci bez roditeljskog staranja sa smetnjama u razvoju. Obuka je osmišljena na osnovu međunarodnih standarda i međunarodnih najboljih praksi u staranju o djeci sa smetnjama u razvoju.

Konsultantski angažman je tokom 2015.g. obuhvatio dvije posjete ekspertkinje (i treću početkom 2016.g.).

Prva misija: Obuka koja je održana u periodu od 7. do 10. septembra 2015. godine imala je sledeće ciljeve:

- Predstavljanje Njege za djecu u rezidencijalnim ustanovama u kontekstu Konvencije UN o pravima djeteta
- Analiziranje vrijednosti i principa kojima se rukovodi praksa
- Isticanje koliko je važno saslušati djecu

- Razumijevanje vezivanja i uticaja trauma na djecu sa smetnjama u razvoju
- Davanje smjernica o upravljanju zahtjevnim ponašanjem kod djece sa kompleksnim potrebama
- Obezbeđivanje instrumenata za komunikaciju i planiranje fokusirano na djecu
- Fokusiranje na brigu o njegovateljima

Na svakom od četiri dana obuke bilo je oko 16/18 prisutnih polaznika. Učesnici obuke odabrani su iz redova novoizabranih zaposlenih u maloj grupnoj zajednici. Među učesnicima je bilo i zaposlenih u dnevnom centru za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju iz Bijelog Polja.

Druga misija: 16. i 17. novembra 2015. Bernadette McNally je obavila dvodnevnu misiju koja je uključivala pružanje obuke za zaposlene u maloj grupnoj zajednici u Bijelom Polju kao i savjetovanje direktorice male grupne zajednice u smislu supervizije nad zaposlenima.

Ciljevi ove druge misije su bili:

- Razmatranje nekih tema iz prethodne obuke i njihova relevantnost za rad zaposlenih budući da je određeni broj djece već bio smješten u malu grupnu zajednicu prije druge misije konsultantkinje
- Razmatranje pitanja i problema koji su se pojavili kod zaposlenih od kada su djeca smještena u malu grupnu zajednicu
- Predstavljanje novih tema obuke, uključujući:
 - superviziju,
 - sistem ključnog radnika,
 - planiranje dnevnih aktivnosti po mjeri svakog pojedinca i
 - zaštita djece u zbrinutim u ustanovama.
- Pružanje savjetodavnih usluga po pitanju supervizije direktorici i zamjeniku direktorice u smislu izrade planova zaštite za djecu koja žive u maloj grupnoj zajednici.
- Pružanje savjeta direktorici u oblasti supervizije ali i njeno usmjeravanje u cilju donošenja politika i procedura koje su neophodne da bi mala grupna zajednica djeltovorno funkcionisala.

Između 12 i 14 učesnika je prisustvovalo oba dana obuke.

Mala grupna zajednica u Bijelom Polju je trenutno dom za troje djece sa smetnjama u razvoju, koja su tamo smještena u periodu oktobar-novembar 2015.

Oblast 5: ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I DOBROBIT

Strateški cilj 5: Obezbijediti zdravstvenu podršku za optimalan psihofizički razvoj svakog djeteta

INDIKATOR

Do kraja 2017. sprovedena sveobuhvatna i kontinuirana nacionalna kampanja za podizanje svijesti budućih majki i njihovog najbližeg okruženja o značaju zdravih stilova života u trudnoći

Institut za javno zdravlje inicirao je formiranje savjetovališta za reproduktivno zdravlje, unutar koga se realizuje Program „Škola za trudnice“. Ovaj Program se realizuje već osam godina u svim domovima

zdravlja. U DZ Podgorica sprovodi se Program bračnog savjetovanja čije aktivnosti evaluira sam DZ Podgorica.

IJZ evaluira rad savjetovališta u kome se realizuje Program „Škola za trudnice“ i u toku 2014. godine, u svim domovima zdravlja, realizovano je 362 radionice (dok je u predhodnoj godini bilo 338) u kojima je učestvovalo 3144 korisnika (značajno više nego predhodne godine - 1874), a individualnih posjeta je bilo 1252.

U toku 2015. godine realizovano 15 radionica sa ženama u kampovima sa RE populacijom, na sljedeće teme: Nasilje nad ženama, Ugovoreni brak, Reproductivno zdravlje, prevencija karcinom dojke, Bolesti reproduktivnog sistema.

INDIKATOR

Do kraja 2017. stopa smrtnosti novorođenčadi je ispod 7 promila i smanjene razlike između ove stope u opštoj populaciji i u osjetljivim grupama

Za 2015 godinu nema podataka o mortalitetu odojčadi. Stopa umiranja odojčadi je u 2014. godini (posljednja za koju postoje podaci) iznosila 4.9, a za 2013. godinu iznosila je 4.4. Stopa umiranja djece, mlađe od pet godina iznosila je 5,7 (Izvor podataka: Monstat).

INDIKATOR

Do kraja 2017. izjednačen obuhvat obaveznom vakcinacijom u prvoj godini života između djece u opštoj populaciji i osjetljivim grupama (minimalno 95% obuhvata)

Za 2015. godinu ne postoje podaci o vakcinaciji.

Planirane sistematske vrijednosti vakcinacije djece u Crnoj Gori u toku 2014. godine izvršene su sa obuhvatom (u odnosu na broj korisnika koje su predstavile nadležne zdravstvene institucije zadužene za vakcinaciju) od 76% (MMR) do 91,1% (BCG), a revakcinacija od 82,1% (Polio) do 95,2% (MMR).

Indikator (%)	Posmatrane vrijednosti				
Udio djece vakcinisanih protiv	2010	2011	2012	2013	2014
MMR	90.0	90.7	90.3	88,0	76,1
BCG	95.3	97.1	94.7	92,9	91,1
DTP/DTaP	83.6	93.7	94.7	90,2	83,1
OPV	91.5	93.1	94.7	94,2	90,7
Vakcinom protiv Hepatitisa	87.3	90.3	91.1	89,0	86,6

Podaci Instituta za javno zdravlje

Izvjeshno je da sve projektovane ciljne vrijednosti do 2015. godine neće biti ostvarene, imajući u vidu vrijednosti indikatora, uzimajući u obzir da su vrijednosti planiranog obuhvata vakcinacijama vrlo visoke, te je moguće je da bude odstupanja.

Uzrok blagom padu u obuhvatu djece vakcinacijama su i nedavno aktualizovane aktivnosti "antivakcinalnih grupa" kako na nacionalnom nivou, tako i na nivou pojedinih opština. U tom kontekstu Crna Gora ulaže dodatne napore i sprovodi aktivnosti u pripremi sveobuhvatnog odgovora usmjerenog na djelovanje antivakcinalnih grupa. Roditelji u Crnoj Gori su Članom 42. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti obavezani da vakcinišu dijete, a ukoliko fizičko lice, roditelj ili staratelj odbiju imunoprofilaksu

INDIKATOR

Do kraja 2017. dostignut nivo od 24% djece u opštoj populaciji koja se isključivo doje do šestog mjeseca života

U okviru radionica realizovanih u savjetovalištim za reproduktivno zdravlje u okviru Programa „Škola za trudnice“ uključivane su edukacije na temu: Značaj dojenja, i Dojenje u prevenciji oboljenja kod žena.

INDIKATOR

Do kraja 2017. za 25% smanjen procenat djece od 7 do 18 godina starosti koja su gojazna u odnosu na taj broj krajem 2012.

Posebno Nacionalna politika za ishranu djece nije definisana kao takva. Postoje dokumenti - Akcioni plan za ishranu i bezbjednost hrane 2010-2014; Akcioni plan za ishranu 2015-2016. Ova dva dokumenta su urađena u skladu sa smjernicama SZO i usmjerena su između ostalog i na podsticanje zdrave ishrane djece.

IJZ će u skladu sa planovima formirati registar rasta i razvoja djece. Crna Gora će se u toku ove godine uključiti u grupu zemalja u kojima se sprovodi Inicijativa za praćenje gojaznosti u djece "Childhood Obesity Surveillance Initiative". Istraživanje će se obaviti kod djece školskog uzrasta i dobiće se podaci o gojaznosti kod djece standardizovanom metodologijom koji će poslužiti za praćenje/poređenje/planiranje.

INDIKATOR

Do 2017. realizovane najmanje tri sveobuhvatne nacionalne kampanje o zdravoj i pravilnoj ishrani

O zdravoj i pravilnoj ishrani nisu sprovedene opsežne multimedijalne obrazovne kampanje, već podizanje svijesti stanovništva u saradnji sa medijima i zainteresovanim stranama. Institu za javno zdravlje je u 2015. godini organizovao ukupno 32 predstavljanja na TV, 5 predstavljanja na radiju, 23 predstavljanja u oisanim medijima, 5 predstavljanja na portal i data su 3 saopštenja za javnost, a sve na temu pravilne ishrane u cilju podizanja svijesti populacije o značaju formiranja adekvatnog ponašanja u oblasti ishrane.. U istom period IJZ je organizovao 2 skupa, na istu temu.

Također, organizovane su radionice po školama na temu: Pravilna ishrana kao determinanta zdravog ponašanja i Poremećaji u ishrani, Ishrana djece i trovanje hranom.

INDIKATOR

Do kraja 2017. % djece iz osjetljivih grupa koja imaju svog izabranog doktora izjednačen sa odgovarajućim % u opštoj populaciji djece

U toku 2015. godine su realizovane dvije radionice sa srednjoškolskom populacijom na temu ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu.

INDIKATOR

Do kraja 2017. smanjena učestalost polno prenosivih infekcija (broj obolelih na 100 000 adolescenata uzrasta 15 – 18 godina) za 30% u odnosu na stanje krajem 2012.

Realizovane su dvije radionice sa srednjoškolcima u oblasti reproduktivnog zdravlja.

Realizovan je skup kome je prisustvovao strani konsultant, a na kome je predstavljena radna verzija Nacionalnog vodiča za prevenciju seksualno prenosivih infekcija.

Realizovano je 15 radionica sa ženama iz RE populacije, na kojima je obrađivana tema očuvanja i unaprijeđenja reproduktivnog zdravlja.

U toku 2015. godine Institut za javno zdravlje je realizovao 289 individualnih savjetovanja za mlade.

INDIKATOR

Do kraja 2017. realizovana najmanje tri trening ciklusa za tri odabrane grupe stručnjaka u zdravstvu, socijalnoj zaštiti i obrazovanju za promociju zdravlja, zdravih stilova života i emotivnog blagostanja adolescenata

U toku 2015. godine edukovani su, u svim domovima zdravlja sprovodioci usluga u savjetovalištim za mlade, što znači da je u postojećih 18 savjetovališta rađena edukacija sa sestrom sistematizovanom na tom radnom mjestu i najmanje jednim izabranim doktorom za djecu. Ukupno oko 50 pružalaca usluga.

Aktivnosti će se nastaviti kroz kontinuiranu edukaciju pružalaca zdravstvenih usluga, koju organizuje Institut za javno zdravlje i Klinički centar.

INDIKATOR

Do kraja 2017. izrađen i dalje se primjenjuje Nacionalni program zaštite mentalnog zdravlja adolescenata koji uključuje i savjetovališta za adolescente u ovoj oblasti

Institut za javno zdravlje je u toku 2015. godine sa učenicima osnovnih i srednjih škola, u cilju promocije mentalnog zdravlja, realizovao radionice na sljedeće teme: Prevazilaženje treme kod djece, Zdravi stilovi

života, stres kod mladih, Vršnjačko nasilje, Ljubomora kod mladih, Živi zdravo i reci NE pušenju, Štetne posljedice korišćenja alkohola i drugih droga, Lična higijena, Sajber nasilje.

INDIKATOR

Do kraja 2017. preventivni programi (pušenje, alkohol, droga) primjenjeni u najmanje 50% domova zdravlja, srednjih škola i ustanova socijalne zaštite čiji su korisnici adolescenti

U svim domovima zdravlja se u savjetovalištim za mlade realizuje Program odvikavanja od pušenja, pri čemu se u toku 2015 godine realizovalo ukupno 264 radionica sa 4022 korisnika i 384 individualnih posjeta za adolescente i mlade u okviru centara za prevenciju domava zdravlja na cijeloj teritoriji Crne Gore.

Realizovane su 5 radionica na temu prevencije bolesti zavisnosti u zdravih stilova života.

U 2015. godini su urađeni izvještaji o sprovedenim istraživanjima: Globalno istraživanje o potrošnji duvana među mladima (GYTS) i ESPAD (istraživanje o potrošnji duvana, alkohola i drugih droga među mladima).

Takođe u svim savjetovalištim domova zdravlja na teritoriji Crne Gore je, tokom redovne godišnje posjete urađena i kratka edukacija o značaju komunikacije sa korisnicima zdravstvenih usluga u savjetovalištim.

Oblast 6: OBRAZOVANJE, SLOBODNO VRIJEME I KULTURNE AKTIVNOSTI

Strateški cilj: OBEZBIJEDITI PRISTUP ZA SVU DJECU KVALITETNOM OBRAZOVANJU, KONSTRUKTIVNOM PROVOĐENJU SLOBODNOG VREMENA I KULTURNIM SADRŽAJIMA

Specifični cilj 6.1. *Povećati obuhvat sve djece sistemima ranog razvoja i predškolskog vaspitanja i obrazovanja.*

Javno predškolsko vaspitanje i obrazovanje organizovano je u svim gradovima u Crnoj Gori i odvija se u samostalnim javnim ustanovama ili u okviru obrazovnih centara odnosno osnovnih škola. U javnim predškolskim ustanovama u školskoj 2015/2016. godini upisano je 17.169 djece uzrasta 0 do 6 godina, raspoređenih u 106 vaspitnih jedinica.

U izvještajnom periodu licencirano je pet privatnih predškolskih ustanova: „Kreativna čarolija“ Tivat, „Arushi Pu“ Ulcinj, „Kockica 2“ Podgorica, „Dvor“ Podgorica i „Zvezdice“ Podgorica. Dvije privatne predškolske ustanove „Osmijeh“ Kotor i „Pinokio“ Podgorica dopunile su licencu za rad u 2015. godini.

Uspostavljena je saradnja sa Poreskom upravom, koja provjerava rad neregistrovanih i nelicenciranih izvođača predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

U skladu sa Programom rada Vlade za 2015. godinu donijeta je Strategija ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja (2016-2020), koja teži da se za svu djecu od rođenja do polaska u školu obezbijedi zadovoljenje razvojnih potreba putem programskih i infrastrukturno adekvatnih usluga za koje će biti zaduženi kompetentni profesionalci i zaposleni, uz aktivno angažovanje zajednica i roditelja.

Urađena je Analiza stanja u predškolskim ustanovama u pogledu infrastrukturnih kapaciteta, obuhvata djece i nastavnog kadra sa prijedlogom preporuka za proširivanje obuhvata djece predškolskim obrazovanjem, u skladu sa Studijom o ulaganju u rano obrazovanje djece u Crnoj Gori koju je sprovela Kancelarija UNICEF-a u Crnoj Gori.

Ministarstvo prosvjete u saradnji sa Kancelarijom UNICEF-a u Crnoj Gori sprovelo je Kampanju „Svi u vrtić“ u opštinama: Andrijevisa, Berane, Plav, Bijelo Polje i Rožaje sa ciljem podizanja svijesti roditelja i šire zajednice na sjeveru Crne Gore o značaju predškolskog vaspitanja i obrazovanja i povećanja obuhvata djece ranim i predškolskim učenjem.

Sredstvima obezbijeđenim Kapitalnim budžetom Crne Gore, čiju realizaciju sprovodi Direkcija javnih radova, u toku 2015. godine, u toku su radovi na rekonstrukciji vrtića na Žablaku i započeta je izgradnja dječjeg vrtića u naselju Zagorič u Podgorici, površine 1.400 m².

Aktivnosti koje se sprovode na unapređenju stanja:

- Kontinuirano se sprovode aktivnosti u cilju izgradnje objekata u Podgorici u naseljima Stari Aerodrom, Blok VI, Zagorič, kao i u Gradskoj opštini Tuzi i opštinama Bar, Pljevlja i Ulcinj;
- Unapređenje infrastrukture kroz adaptaciju i osposobljavanje prostora u područnim ustanovama osnovnih škola i/ili drugih javnih objekata;
- Pilotiranje trosatnog programa i širenje interaktivnih službi;
- Kampanja “Svi u vrtić” u novim opštinama sa niskom stopom obuhvata;
- Razvoj i primjena tranzicionog plana za polazak u osnovnu školu.

Tabela: Broj dece u javnim predškolskim ustanovama, po opštinama u 2015/2016.

Opština	Broj djece	Broj vaspitnih jedinica	Broj grupa
Andrijevisa	32	1	3
Bar	888	9	28
Berane	507	4	19
Bijelo Polje	831	10	36
Budva	936	4	32
Cetinje	542	2	19
Danilovgrad	394	4	12
Herceg Novi	1035	5	28
Kolašin	147	1	7
Kotor	806	7	30
Mojkovac	132	1	5
Nikšić	1756	21	68
Plav	195	3	8
Pljevlja	465	3	18
Plužine	26	1	2

Podgorica	6532	12	159
Rožaje	174	1	7
Tivat	624	3	20
Ulcinj	345	4	13
Šavnik	14	1	1
UKUPNO	16381	97	515

Specifični cilj 6.2. Obezbijediti obuhvat djece osnovnim obrazovanjem

U školskoj 2015/2016. godini nastavu u osnovnim školama pohađa 68.108 učenika. U Crnoj Gori ima 163 matičnih i 255 područnih ustanova. Učenici su raspoređeni u 3.433 odjeljenja. Osnovno obrazovanje traje devet godina i organizovano je u tri ciklusa.

Uspostavljene su mjere i aktivnosti na jačanju preduzetničke kompetencije kod učenika.

Nastavljen je projekat „Škola bez nasilja - sigurno školsko okruženje“ u saradnji sa Kancelarijom UNICEF-a u Crnoj Gori. Urađeno je Uputstvo „Podjela odgovornosti i postupanje u cilju prevencije i u slučajevima pojave nasilja - uputstvo školama“.

Završen je projekat „Unapređenje kvaliteta obrazovanja“. U saradnji sa United Nations Office of Drugs and Crime – UNODC realizovan je projekat „Programi porodičnih vještina“ da bi se nastavio kroz „Program osnaživanja porodica“ u 10 škola.

U saradnji sa UNICEF-om održane su konferencije „Unapređenje kvaliteta obrazovanja“ sa temom Unapređenje sistema za osiguranje kvaliteta i „Kvalitetno obrazovanje – kvalitet, inkluzija i inovacije – temelji budućnosti“.

Ministarstvo prosvjete u saradnji sa Ministarstvom za informaciono društvo i telekomunikacije i D.O.O. „Telenor“ nastavilo je realizaciju projekta „Osvoji internet, surfuj pametno“. Projekat ima za cilj razvijanje vještina kod djece kako bi sigurno koristili internet i ohrabrivanje roditelja za uključivanje u aktivnosti djece u radu na računaru. Ovaj projekat je važan za ostvarivanje globalnog cilja informacione bezbjednosti i stvaranja sigurnijeg internet okruženja.

U okviru saradnje sa nevladinim i drugim organizacijama, dostavljena je saglasnost na 17 projekata iz oblasti zaštite životne sredine, održivog razvoja, održivog korišćenja voda, energetske efikasnosti, unapređenja zdravlja djece, izgradnje mira, poštovanje različitosti, multikulturalnosti, unapređenja saobraćajne kulture, prava djece sa posebnim obrazovnim potrebama.

Nacionalni savjet za obrazovanje usvojio je Bukvar na albanskom jeziku, koji će se koristiti kao nastavno didaktičko sredstvo u nastavi za II razred osnovne škole. Pružena je podrška za potrebe škola u kojima se nastava izvodi na jezicima manjinskih naroda i školama gdje uče pripadnici drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

U aprilu 2015. godine formirana je Radna grupa za analizu programa i knjiga na albanskom jeziku, koja će predložiti izmjene i dopune programa za sve nastavne predmete u smislu očuvanja nacionalnog identiteta, istorije i kulture Albanaca u Crnoj Gori, što će se odnositi i na nova udžbenička izdanja.

Potpisan je Ugovor o donaciji Vlade Japana JU OŠ "Njegoš" Cetinje i JU OŠ "Štampar Makarije" Podgorica. Ugovorom se JU OŠ "Njegoš" Cetinje doniraju sredstva u iznosu 709.333 eura za rekonstrukciju sanitarnih prostorija i zamjenu sanitarnog mobilijara, zamjenu podova u kabinetima i učionicama, a JU OŠ "Štampar Makarije" Podgorica doniraju se sredstva u iznosu 75.393 eura za renoviranje fasade i zamjenu 30 prozora.

U okviru projekta „Program energetske efikasnosti u javnim zgradama“, koji se finansira iz kredita KfW banke (Njemačka razvojna banka), a čija implementacija je počela u januaru 2012. godine, u 2015. godini izvršena je rekonstrukcija na 8 školskih objekata: JU OŠ "Branko Božović" Podgorica, JU OŠ "Oktoih" Podgorica, JU OŠ "Vuko Jovović" Danilovgrad, JU OŠ "Ristan Pavlović" Pljevlja, JU Srednja stručna škola Pljevlja, JU OŠ "Mustafa Pećanin" Rožaje, JU Gimnazija „Miloje Dobrašinović“ Bijelo Polje i JU SMŠ "Bećo Bašić" Plav. Radovi na ovim objektima su završeni u septembru 2015. godine, a ukupna vrijednost radova iznosila je 5.518.355,41 eura.

Sredstvima obezbijeđenim Kapitalnim budžetom Crne Gore, čiju realizaciju sprovodi Direkcija javnih radova, u toku 2015. godine započeta je izgradnja školskog objekta površine 500 m², JU OŠ „Bedri Elezaga“ Vladimir, Ulcinj, Područna ustanova u Sukobinu.

Tabela: Broj učenika osnovnih škola po opštinama u šk. 2015/2016:

Opština	Broj učenika
Andrijevisa	471
Bar	4761
Berane	3140
Bijelo Polje	5125
Budva	2471
Cetinje	1252
Danilovgrad	1866
Gusinje	382
Herceg Novi	3010
Kolašin	712
Kotor	2038
Mojkovac	821
Nikšić	7487
Petnjica	564
Plav	1157
Pljevlja	2556
Plužine	221
Podgorica	22686
Rožaje	3324
Tivat	1534

Ulcinj	2130
Šavnik	128
Žabljak	272
UKUPNO	68108

Inkluzivno obrazovanje

U 2015. godini broj djece s rješenjem o usmjeravanju je 1.711, dok je u MEIS-u (Montegrian Education Information System) evidentirano 2.879 djece s posebnim obrazovnim potrebama u sistemu obrazovanja, a u resursnim centrima nalazi se još 171 dijete.

Osavremenjen je IROP (Individualni razvojni obrazovni plan) kao kompilacija djetetovih osobina, potreba, ciljeva za predmetni program koji i ističe važnost preciznog navođenja konkretnih aktivnosti/metoda/oblika rada kojima se postiže postavljeni razvojni i obrazovni cilj. Usvojen je na Nacionalnom savjetu za obrazovanje i postao je obavezujući za upotrebu u školama. Pored IROP-a razvijen je i "individualni tranzicioni plan", kao i Uputstvo za pripremu i realizaciju, koji su usvojeni su na Nacionalnom savjetu i upućeni kao obavezujući školama.

Završen je projekat "Regionalna podrška Inkluzivnom obrazovanju" (SE IPA 2012) u 7 škola¹ koje su realizovale projekte u iznosu 15.000 eura (nabavka didaktičkih sredstava, opremanje, promovisanje inkluzivne kulture).

Formirane su mreže za podršku inkluzivnom obrazovanju u opštem srednjem obrazovanju. Tako će nosioci podrške za centralni region biti JU Gimnazija „Slobodan Škerović“ Podgorica, za sjeverni region JU Gimnazija „Tanasije Pejatović“ Pljevlja i za južnu/priobalnu regiju JU SMŠ „Ivan Goran Kovačić“ Herceg Novi, a za mješovite srednje škole JU SMŠ „Bećo Bašić“ Plav.

Redovno se sprovode aktivnosti „djelimične inkluzije“ – djeca sa smetnjama u razvoju iz posebnih odjeljenja uključuju se u redovne nastavne aktivnosti sa vršnjacima. Defektolozi sprovode rad s djecom usmjerenom u redovnu nastavu.

Projekat "Indeksom do inkluzivne kulture" koji je podržala organizacija Save the Children sprovodi se u resursnim centrima i 7 škola s posebnim odjeljenjima. U ovim ustanovama su u toku 2015. godine sprovedene replikacione obuke za Indeks inkluzivnosti za 225 učesnika; koncipirani su razvojni planovi, urađeni projekti, podržani u iznosu po 1.500 eura.

Urađen je Informator "Pristupačnost obrazovno-vaspitnih ustanova i obrazovno-vaspitnog procesa" sa ciljem da se u školama podigne svijest o značaju, važnosti i neophodnosti arhitektonske, fizičke i tehničke pristupačnosti za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama.

Obrazovno-vaspitne ustanove su u toku 2015. godine samostalno obezbjeđivale asistenciju u nastavi. Distribuirano je uputstvo o zaduženjima u školi prema djeci s posebnim obrazovnim potrebama i asistentima u nastavi.

¹ JU OŠ „Vuk Karadžić“, Podgorica, JU OŠ „Mustafa Pećanin“, Rožaje, JU OŠ „Mileva Lajović Lalatović“, Nikšić, JU Srednja stručna škola „Sergije Stanić“, Podgorica, JU Srednja mješovita škola „Ivan Goran Kovačić“, Herceg Novi, JU Srednja mješovita škola „Bećo Bašić“, Plav, JU Gimnazija „Tanasije Pejatović“, Pljevlja.

U školskoj 2015/2016. godini upisano je 95 studenata s invaliditetom. Kontinuirano se obezbjeđuju krediti i stipendije studentima s invaliditetom. U 2015. godini 26 studenta koristi pravo na smještaj i ishranu u studentskom domu, njih 16 prima studentstki kredit, dok državnu stipendiju ima jedan student, a dvoje opštinsku stipendiju.

Uređen je Priručnik "Rad s djecom s autizmom" i Priručnik "Ovladavanje matematičkim pojmovima u I ciklusu", koji je namijenjen djeci s posebnim obrazovnim potrebama.

Putem donacije Societe General grupe obezbijedena je specijalizovana oprema, pomagala, didaktička sredstva za djecu sa smetnjama vida i naljepnice na Brajevom pismu na vratima za sve prostorije u osnovnim školama: OŠ „Milorad Musa Burzan“ i OŠ „Dr Dragiša Ivanović“ Podgorica, OŠ „Olga Golović“ i OŠ „Mileva Lajović-Lalatović“ Nikšić. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica i JU Resursni centar "Podgorica" prenose udžbenike za osnovnu školu (za II i III ciklus) na audio-format, a u svrhu primjene sprovedene obuke za korišćenje udžbenika u Dejzi formatu za osnovne škole.

Obrazovanje djece RE populacije

Realizovana je aktivnost pripremnih vrtića za djecu romske i egipćanske populacije u junu 2015. godine. Program se realizuje već četvrtu godinu zaredom i obuhvatio je 8 javnih predškolskih ustanova: JPU „Đina Vrbica“ Podgorica, JPU „Dragan Kovačević“ Nikšić, JPU „Radmila Nedić“ Berane, JPU „Bambi“ Tivat, JPU „Naša radost“ Herceg Novi, JPU „Solidarnost“ Ulcinj, JPU „Vukosava Ivanović-Mašanović“ Bar i JPU „Dušo Basekić“ Bijelo Polje. Ovim programom je obuhvaćeno 108 djece.

Desegregisano obrazovanje RE djece iz kampova Konik 1 i 2 se odvija u 6 podgoričkih osnovnih škola: OŠ "Božidar Vuković Podgoričanin", OŠ "Marko Miljanov", OŠ "21. maj", OŠ "Savo Pejanović", OŠ "Vladimir Nazor" i OŠ "Vuk Karadžić". Nastava u područnom odjeljenju odvija se jedino u okviru III razreda, a sva ostala djeca su integrisana u gradske škole. Oko 300 učenika se svakodnevno prevozi do škola.

Redovno se prate djeca u riziku od napuštanja školovanja, predlažu se mjere za prevazilaženje problema, porodice se obilaze i ostvaruje se neposredan kontakt sa njima (učiteljice, stručni saradnici gradskih škola). Vodi se formular o djeci u riziku od napuštanja školovanja i samim tim i evidencija od strane odjeljenjskih starješina, a sumiraju ih školski koordinatori za obrazovanje RE učenika (pedagozi/psiholozi).

Obezbijedeno je 839 besplatnih kompleta udžbenika za I, II i III razred u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, a za ostale učenike je Ministarstvo prosvjete samostalno obezbijedilo udžbenike.

Uz podršku REF-a sprovodi se projekat „Stipendiranje i mentorska podrška za RE studente i učenike srednjih škola u Crnoj Gori“. Mentorski timovi prate uspjeh učenika, sprovode tutorske časove i redovno komuniciraju s roditeljima.

U okviru programa „Škola bez nasilja“ u 2015. godini urađeno je Uputstvo „Podjela odgovornosti i postupanje u cilju prevencije i u slučajevima pojave nasilja - uputstvo školama“. Ovo Uputstvo nudi teorijske osnove za prepoznavanje svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanje djece i preporučuje korake predviđene Programom, mjere koje treba preduzeti kad se uoči nasilje, pristup za izradu individualnog plana podrške.

Specifični cilj 6.3. Obezbijediti da djeca koja su završila osnovnu upišu srednju školu i steknu stručnu kvalifikaciju i /ili se osposobe za dalje školovanje

U Crnoj Gori postoji 12 gimnazija (od kojih je jedan privatna) koje pohađa 9.276 učenika. U mreži obrazovnih ustanova srednjeg obrazovanja 37 ustanova realizuje obrazovanje po programima stručnog obrazovanja, u svim opštinama u Crnoj Gori.

Stručno obrazovanje realizuje se kroz 63 obrazovna programa u četvorogodišnjem trajanju, 32 obrazovna programa u trogodišnjem trajanju i dva programa višeg stručnog obrazovanja.

U školskoj 2015/2016. godini u stručnim školama bilo je ukupno 18.828 učenika, od toga 17.174 učenika obrazovalo se po programima u trajanju od četiri godine, dok se 1.654 učenika obrazovalo po programima u trajanju od tri godine.

Školske 2015/2016. godine prvi razred pohađalo je 7.392 učenika, od toga program gimnazije pohađalo je 2.348 učenika, programe stručnih škola u četvorogodišnjem trajanju pohađalo je 4.432 učenika i programe u trogodišnjem trajanju pohađalo je 612 učenika.

Broj učenika koji su polagali eksterni maturski ispit u junskom roku školske 2014/2015. godine na službenom jeziku je 2.456 učenika, a na albanskom jeziku ispit je polagalo 284 učenika.

Broj učenika koji su polagali eksterni stručni ispit u junskom roku školske 2014/2015. godine na službenom jeziku je 4.648, a na albanskom jeziku 77 učenika.

Objavljen je Konkurs za upis učenika u prvi razred srednje škole za školsku 2015/2016. godinu, kao i Naknadni konkurs za upis učenika u prvi razred srednje škole za školsku 2015/2016. godinu, Konkurs za upis učenika u prvu godinu višeg stručnog obrazovanja za školsku 2015/2016. godinu kao i Konkurs za upis vanrednih učenika u srednje škole za školsku 2015/2016. godinu. Broj upisnih mjesta za upis u prvi razred srednje škole određen je na osnovu prijedloga škola, mišljenja i preporuka Zavoda za zapošljavanje Crne Gore *i iskazanim potrebama tržišta rada i strateškim pravicima razvoja opštine i regije.*

Donijeta je Strategija opšteg srednjeg obrazovanja (2015-2020) sa Akcionim planom za 2016. i 2017. godinu. Cilj Strategije je unapređenje kvaliteta i efikasnosti opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori. Strategijom je predviđeno da se pored programa opšte gimnazije stvore uslovi da se jasnije profilishu odjeljenja specijalističke gimnazije u kojima će se izučavati u većem obimu pojedine grupe nastavnih predmeta u kojima preovladavaju prirodne nauke, matematika, jezici, društvene nauke, uz očuvanje standarda obaveznih predmeta na svim usmjerenjima odnosno programima specijalističkih gimnazija.

U toku 2015. godine sprovedene su aktivnosti na pripremi za pilotiranje programa filološke gimnazije, matematičke gimnazije, odjeljenja sportske gimnazije i dvojezične gimnazije (u kojima bi se nastava određenih nastavnih predmeta u I razredu izvodila na engleskom jeziku).

Usvojen je Akcioni plan sprovođenja Strategije razvoja stručnog obrazovanja u Crnoj Gori za 2016. i 2017. godinu. Akcionim planom predviđene su mjere i aktivnosti koje je potrebno realizovati da bi se uspostavilo kvalitetno i efikasno stručno obrazovanje, relevantno za tržište rada.

Sprovedeno je istraživanje na temu „Samoevaluacija u gimnazijama i stručnim školama”, koje je imalo za cilj da utvrdi kvalitet i obim ovog procesa kako bi uvidjeli na koji način možemo unaprijediti ovaj veoma važan segment u životu i radu svake škole.

Uz ekspertsku i tehničku podršku ETF- a, u šest stručnih i mješovitih škola sprovedeno je istraživanje Kvalitet nastave i učenja u stručnim školama u Crnoj Gori. Izvještaj, pripremljen na osnovu istraživanja, osnov je za dalje unapređenje procesa nastave i profesionalnog razvoja nastavnika.

Nastavljene su aktivnosti na modularizaciji obrazovnih programa i uvođenjem sistema kreditnog vrednovanja u stručnom obrazovanju. U pripremi su modularizovani i kreditno vrednovani programi čija će primjena početi školske 2016/2017. godine.

Evropska trening fondacija (European Training Foundation - ETF) odobrila je Demonstracioni projekat “Kontinuirani profesionalni razvoj nastavnika i mentora u stručnom obrazovanju u Crnoj Gori”, čiji je cilj da podrži kontinuirani profesionalni razvoj nastavnika i mentora u stručnom obrazovanju u Crnoj Gori.

Na sastanku ministara zemalja EU odgovornih za stručno obrazovanje, evropskih socijalnih partnera i Evropske komisije održanom u Rigi 22. juna 2015. godine Crna Gora je potpisala Inicijativu o pristupanju Evropskoj alijansi za učenje uz rad i time se priključila razvijenim zemljama Evropske unije radi koordiniranog sprovođenja aktivnosti na izgradnji kvalitetnog i efikasnog stručnog obrazovanja.

Ministarstvo je pripremio Upitnik za praćenje učenika nakon završetka obrazovanja i dostavilo ga školama. Upitnik su škole elektronskim putem dostavile i učenicima koji su završili neki od programa stručnog obrazovanja. Sprovedeno istraživanje pomoći će definisanju pri određivanju upisnih mjesta za narednu školsku godinu.

Komisija za dodjelu zvanja nastavnicima na nivou Ministarstva prosvjete u 2015. godini donijela je odluku da se šest nastavnika unaprijedi u zvanje mentora, po pet nastavnika su dobili zvanje nastavnik – savjetnik i nastavnik - viši savjetnik i jedan nastavnik je dobio zvanja nastavnik - istraživač.

Nastavljen je rad Savjeta za kvalifikacije i sektorskih komisija koji se odnosi na razvijanje kvalifikacija i njihovo svrstavanje u Nacionalni okvir kvalifikacija

Sektorska komisija za inženjerstvo i proizvodne tehnologije tokom 2015. usvojila je 2 inicijative za razvijanje stručnih kvalifikacija, jednu inicijativu za razvijanje kvalifikacije nivoa obrazovanja i jedan standard zanimanja. Sektorska komisija za poljoprivredu, prehranu i veterinu je usvojila 10 inicijativa za razvijanje kvalifikacija nivoa obrazovanja. Sektorska komisija za zdravstvo i socijalnu zaštitu usvojila je 4 inicijative za razvijanje kvalifikacija nivoa obrazovanja i jednu inicijativu za razvijanje stručne kvalifikacije. Sektorska komisija za usluge je pripremila osnovni opis za 8 stručnih kvalifikacija i inicijativu za jednu kvalifikaciju nivoa obrazovanja. Sektorska komisija za rudarstvo, metalurgiju i hemijsku industriju usvojila je četiri inicijative za razvijanje stručnih kvalifikacija, tri standarda zanimanja i dva standarda kvalifikacija. Sektorska komisija za građevinarstvo i uređenje prostora usvojila je jednu inicijativu za razvijanje kvalifikacije nivoa obrazovanja. Sektorska komisija za ekonomiju i pravo usvojila je četiri inicijative za razvijanje kvalifikacija nivoa obrazovanja, osam standarda zanimanja i četiri standarda kvalifikacija. Sektorska komisija za turizam, trgovinu i ugostiteljstvo usvojila je sedam inicijativa za razvijanje stručnih kvalifikacija i jedan standard kvalifikacija. Sektorska komisija za saobraćaj i komunikacije je usvojila četiri inicijative za razvijanje stručnih kvalifikacija, pet standarda zanimanja i pet standarda kvalifikacija.

Tokom 2015. godine održano je devet sjednica Savjeta za kvalifikacije. Na sjednicama je usvojeno: 19 inicijativa za razvijanje kvalifikacija nivoa obrazovanja (17 inicijativa za razvijanje kvalifikacija iz oblasti visokog obrazovanja i 2 inicijative za razvijanje kvalifikacija iz oblasti stručnog obrazovanja), 25 inicijativa za razvijanje stručnih kvalifikacija, 15 standarda zanimanja i 11 standarda kvalifikacija.

Nakon isteka mandata članovima Savjeta za kvalifikacije u prvom sazivu, Vlada Crne Gore, na sjednici od 20. avgusta 2015. godine, donijela je Odluku o izmjenama Odluke o osnivanju Savjeta za kvalifikacije („Službeni list CG“, broj 53/2015). Savjet za kvalifikacije u drugom sazivu ima 17 članova.

Ministarstvo prosvjete kao Nacionalna koordinaciona tačka za Evropski okvir kvalifikacija (EQF NCP), u 2015. godini sprovelo je projekat „Podrška EQF NCP u Crnoj Gori za 2015. godinu“, u okviru Erasmus+ programa Evropske unije. Ciljevi projekta bili su implementacija i promovisanje Evropskog okvira kvalifikacija (EQF) i Nacionalnog okvira kvalifikacija, informisanje zainteresovanih strana i javnosti o rezultatima procesa referenciranja nacionalnih kvalifikacija sa EQF nivoima i o razvoju Nacionalnog okvira kvalifikacija i izgradnja kapaciteta tijela koja su uključena u razvoj Nacionalnog okvira kvalifikacija.

Ministarstvo je u okviru navedenog projekta organizovalo dva jednodnevna seminara „Okvir kvalifikacija i ishodi učenja kao podrška sistemu obezbjeđenja kvaliteta“ za članove sektorskih komisija i Savjeta za kvalifikacije.

Organizovane su dvije radionice na temu „Ishodi učenja - od teorije do prakse“ za nastavnike stručnih škola, na kojima su imali priliku da se upoznaju sa definisanjem ishoda učenja, njihovom primjenom u nastavnom procesu, kao i kriterijumima i instrumentima za provjeru postignutih ishoda učenja.

U saradnji sa Privrednom komorom Crne Gore, Ministarstvo je organizovalo informativni seminar „Uloga socijalnih partnera u razvoju nacionalnog okvira kvalifikacija“. Cilj seminara bio je da se ukaže na značaj uloge socijalnih partnera u razvoju nacionalnog okvira kvalifikacija i važnosti socijalnog partnerstva u razvoju kvalifikacija, kao i predstavljanje Izvještaja o referenciranju Nacionalnog okvira kvalifikacija sa Evropskim okvirom kvalifikacija.

Pripremljen je flajer o Nacionalnom okviru kvalifikacija na crnogorskom i engleskom jeziku.

U Podgorici je u organizaciji Evropske fondacije za obuku (ETF) i Ministarstva prosvjete održana Međunarodna konferencija o Evropskom okviru kvalifikacija i razmjeni znanja i iskustava zemalja u procesu referenciranja nacionalnih okvira. Cilj Konferencije bio je da se pruži podrška zemljama kandidatima u njihovoj pripremi za uspješno učešće u procesu referenciranja, da se razmijene iskustva i primjeri dobre prakse i da se unaprijedi dalja saradnja i dijalog o svim pitanjima u vezi sa Evropskim okvirom kvalifikacija.

Tabela: Broj učenika srednjih škola po opštinama šk. 2015/2016.

Opština	Broj učenika
Andrijevisa	190
Bar	1905
Berane	2000

Bijelo Polje	1970
Budva	740
Cetinje	626
Danilovgrad	597
Herceg Novi	1050
Kolašin	272
Kotor	1205
Mojkovac	370
Nikšić	3337
Plav	554
Pljevlja	1247
Plužine	88
Podgorica	9260
Rožaje	947
Tivat	571
Ulcinj	1008
Šavnik	31
Žabljak	126
UKUPNO	28094

Tabela: Broj učenika u resursnim centrima

Opština	Ustanova	Broj učenika
Kotor	Resursni centar za gluvu djecu	113
Podgorica	Resursni centar za djecu i mlade "Podgorica"	64
Podgorica	Resursni centar za obrazovanje i osposobljavanje "1.jun"	104
UKUPNO		281

Tabela: Broj učenika srednjih škola koji napuste obrazovanje

Razlog napuštanja	Broj učenika
Bračna zajednica	1
Samovoljno napustio/la školu	29
Nepoznat	5
UKUPNO	35

Specifični cilj 6.4: Unaprijediti kvalitet obrazovnih i vaspitnih usluga na svim nivoima obrazovanja, od predškolskog do srednjoškolskog

Zavod za školstvo je tokom 2015. godine realizovao je 51 program obuke kroz 68 seminara namijenjenih vaspitačima, nastavnicima u osnovnim školama, gimnazijama i nastavnicima opšteobrazovne grupe predmeta u srednjim stručnim školama. Ukupan broj polaznika na seminarima bio je 1.944.

Teme i ciljne grupe programa obuke određene su na osnovu analize izvještaja Odsjeka za utvrđivanje kvaliteta za posljednje dvije godine, anketa za nastavnike, istraživanja realizovanih u prethodnom periodu, analize ciljeva profesionalnog razvoja u ličnim planovima nastavnika, zahtjevima škola, preporukama Vlade Crne Gore, kao i procjenom zastupljenosti obukom određene populacije nastavnika u prethodnim godinama.

Tokom 2015. godine za 20 direktora obrazovno-vaspitnih ustanova realizovan je i Program obuke za direktore vaspitno-obrazovnih institucija. Program obuke realizuje se kontinuirano, tokom godine, kroz šest dvodnevnih seminara na već utvrđene teme.

U organizaciji drugih institucija tokom 2015. godine realizovano je 83 akreditovana seminara koje su naručili pojedinci ili škole. Seminare je pohađao 1541 nastavnik. Teme seminara su bile: inkluzija, podrška talentovanim i darovitim, upotreba ICT-a u nastavi, ocjenjivanje, nastavne metode, planiranje, preduzetničko učenje, učešće roditelja u životu škole i neprihvatljivo ponašanje učenika, pripremanje za čas i ocjenjivanje, aktivno orijentisana nastava, rad odjeljenjskog starješine, ICT u nastavi i dr.

Centar za stručno obrazovanje je u okviru **profesionalnog razvoja nastavnika**, tokom 2015. godine, organizovao programe obuke koje su pohađali nastavnici koji predaju stručno-teorijske predmete i praktičnu nastavu. Organizovano je 9 obuka u kojima je učestvovalo 194 nastavnika.

Centar za stručno obrazovanje je u 2015. godini akreditovao 37 programa iz različitih oblasti. Programi su prihvaćeni i od strane Nacionalnog savjeta za obrazovanje, a „Katalog programa stručnog usavršavanja nastavnika za školsku 2015/2016. godinu“ objavljen je na sajtu Centra.

Državno takmičenje u znanju

Državno takmičenje u znanju organizovano je na Ekonomskom fakultetu 28. februara i 1. marta 2015. godine.

Na Državnom takmičenju osnovci su se takmičili iz Matematike u VI razredu i IX, dok su se iz Fizike, Hemije, Biologije, Engleskog, Ruskog, Francuskog, Italijanskog i Njemačkog jezika takmičili samo u IX razredu. Srednjoškolci su se takmičili iz Matematike, Fizike, Hemije, Biologije i iz stranih jezika u III razredu i programiranja u III i IV. Škole su za takmičenje mogle prijaviti i učenike nižih razreda ukoliko su učenici dodatnim radom savladali predviđeni program i osvojili nagradu na školskom takmičenju. Organizator takmičenja, Ispitni centar, dodijelio je takmičarima diplome, a mentore i takmičare nagradio tablet računarima zahvaljujući finansijskoj podršci Ministarstva prosvjete. Ispitni centar je organizovao pripremu i učešće na međunarodnim olimpijadama:

- 46. međunarodnoj olimpijadi iz Fizike koja je održana u gradu Mumbai, Indija, od 5. do 12. jula 2015.
- 56. međunarodnoj olimpijadi iz Matematike u gradu Čiang Mai, Tajland, od 4. do 16. jula 2015. Učenik Nikola Raičević je na ovom takmičenju osvojio bronzanu medalju.

- 27. međunarodnoj olimpijadi iz Informatike koja je održana u gradu Almati, Kazahstan, od 26. jula. do 2. avgusta 2015.
- 26. međunarodnoj olimpijadi iz Biologije koja je održana u Arhusu, Danska, u periodu od 12. do 19. jula 2015.
- 47. međunarodnoj olimpijadi iz Hemije koja je održana u gradu Baku, Azerbejdžan, od 20. do 29. jula 2015.
- 12. međunarodnoj olimpijadi iz Geografije koja je održana u Moskvi, Rusija od 11. do 17. avgusta 2015.
- 32. balkanskoj matematičkoj olimpijadi koja je održana u Atini, Grčka, od 2. do 8. maja 2015.
- 23. balkanskoj olimpijadi iz Informatike koja je održana u gradu Ruse, Bugarska od 28. juna do 3. jula 2015.
- 19. juniorskoj balkanskoj matematičkoj olimpijadi koja je održana u Beogradu od 24. do 29. juna 2015. učenica Majda Šukurica osvojila srebrnu medalju.

PISA 2015

PISA – Programme for International Student Assessment (Program za međunarodno testiranje učenika) je najveće međunarodno istraživanje u oblasti obrazovanja podržano od strane OECD-a u kome je učestvovalo 65 zemalja. Šesti ciklus PISA testiranja 2015 trajalo je šest nedjelja, od 14. aprila do 25. maja 2015. godine.

U okviru priprema za testiranje prikupljeni su podaci o učenicima u Crnoj Gori koji ispunjavaju uslov za PISA testiranje. U uzorak su ušle sve državne i privatne osnovne i srednje škole. Od osnovnih škola koje su ušle u uzorak, testiranje je sprovedeno u onima koje imaju najmanje tri učenika koji ispunjavaju uslove za testiranje, a od privatnih škola u testiranju je učestvovala Medresa „Mehmed Fatih“.

U saradnji sa Zavodom za školstvo i Zavodom za udžbenike i nastavna sredstva održano je 14 poludnevničkih obuka s ciljem da se profesori srednjih škola upoznaju sa objavljenim PISA zadacima kako bi ih približili učenicima.

Uzorkom je obuhvaćeno 50 srednjih škola, 49 državnih i jedna privatna srednja škola i 14 osnovnih škola. U uzorak je ušlo 6.300 učenika rođenih 1999. godine. U 56 škola testirani su svi učenici rođeni 1999. godine, a u osam najvećih škola po 235 učenika. Zbog sveobuhvatnog uzorka testiranje u većim školama trajalo je i do šest radnih dana. Za organizaciju testiranja obučeno je 65 školskih koordinatora i 124 test-administratora. Ispitni centar pružao je stalnu tehničku podršku školama tokom testiranja.

PISA 2015 glavno testiranje je izvršeno na crnogorskom – srpskom, bosanskom, hrvatskom jeziku.

Monitoring testiranja su radili nezavisni PISA monitori koje je angažovao američki kontraktor ETS.

U 2015. godini Uprava za mlade i sport je nastavila saradnju sa UN sistemom u CG i dogovoreno je da naredne tri godine Uprava i UNICEF zajednički rade na osnivanju Inovation Lab. Nastavljena je kampanja „Sebi želim“ u okviru koje se priprema druga faza saradnje UN-a sa Upravom za mlade i sport; održane su 3 radionice za mlade i informisani mladih ljudi o mogućnostima na internet strani.

Uprava za mlade i sport nastavila je saradnju sa lokalnim samoupravama koje su odgovorne za razvoj omladinske politike i osiguravaju uslove za njeno sprovođenje. U 2015. godini otvoren je Omladinski klub u Beranama koji je još jedan u nizu omladinskih klubova u Crnoj Gori. U 2015. godini otpočelo je renoviranje prostorija Omladinskog centra u Podgorici, koji će biti otvoren krajem marta 2016. godine.

Uprava za mlade i sport je koordinator kampanje Suzbijanje govora mržnje na internetu kroz nacionalni komitet u Crnoj Gori. Kampanja se bavi promocijom onlajn ljudskih prava i kreiranjem bezbjednijeg interneta za sve. a posebno za osnovce i srednjoškolce.

U 2015. godini :

- Preveden Priručnik za suzbijanje govora mržnje na internetu, namijenjen za obuku nastavnika i ostalih edukatora.
- Realizovao trening za trenere u etno selu Brezna, nakon čega su uslijedile i tribine u Budvi, Tivtu, Rožajama i na Cetinju.
- Završna konferencija u Podgorici
- Otvoren "NO HATE UGAO" u JU Gimnazija "Stojan Cerović" u Nikšiću.

Specifični cilj 6.5. *Unaprijediti način provođenja slobodnog vremena djece.*

Programi razmjene učenika srednjih škola:

ACES - Akademija za škole iz centralne Evrope, kao jedna od najvećih školskih mreža u Centralnoj i Jugoistočnoj Evropi, nudi učenicima i nastavnicima mogućnost da upoznaju svoje kolege iz drugih zemalja, razmijene iskustva, upoznaju se sa inovativnim nastavnim metodama, ostvare nove kontakte i prijateljstva. Crnogorske škole su pozvane da učestvuju u međunarodnom nadmetanju projekata zajedno sa jednom ili dvije partnerske škole iz Centralne Evrope sa kojima treba da podnesu zajednički prijedlog projekta sa idejama za saradnju. Program se realizuje kroz Poziv za učešće na ACES nadmetanju projekata. Partnerske zemlje su: Albanija, Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Češka Republika, Hrvatska, Kosovo, Mađarska, Makedonija, Moldavija, Rumunija, Slovačka Republika, Slovenija i Srbija.

ACES je inicijativa ERSTE fondacije i sprovodi je Interkulturalni centar iz Beča - Interkulturelles Zentrum u saradnji sa fondacijom Slovenská sporiteľňa iz Bratislave. ACES kao izuzetno značajnu školsku mrežu podržavaju ministarstva prosvjete u svim zemljama učesnicama.

ACES za 2015 Akademija centralnoevropskih škola ACES (Rezultati poziva za učešće na nadmetanju projekata za 2015. godinu)

Od 263 pristigla projekta, izabrano je 42. Tema ovogodišnjeg poziva je Solidarnost, a među 42 odobrena projekta, našli su se projekti u kojima će učestvovati crnogorske škole i to: JU OŠ "Vuko Jovović", Danilovgrad, JU OŠ "Pavle Rovinski", Podgorica, JU SSŠ "Ivan Uskoković", Podgorica i JU SMŠ "17. septembar", Žabljak.

A-SMYLE - Američki omladinski liderski program razmjene za Crnu Goru i Srbiju (American Serbia and Montenegro Youth Leadership Exchange – A-SMYLE) namijenjen je učenicima prvog i drugog razreda srednjih škola u Crnoj Gori. Ovaj program finansiran je od strane Stejt Departmenta, a njime rukovodi Američki savjet za međunarodno obrazovanje (American Council for International Education) sa kojim je Ministarstvo prosvjete i nauke potpisalo ugovor o saradnji.

A-SMYLE je besplatna prilika za učenike srednjih škola iz Crne Gore da provedu jednu školsku godinu u Sjedinjenim Američkim Državama, mogućnost da pohađaju američke srednje škole tokom jedne školske godine i istovremeno žive u pažljivo odabranim američkim porodicama domaćinima. Program A-SMYLE u potpunosti finansira američki Stejt department. Takođe, A-SMYLE podrazumijeva da svaki učenik dok je na programu od Vlade SAD dobija određenu sumu novca (džeparac) kojim se pokrivaju redovni troškovi osobe srednjoškolskog uzrasta.

Program razmjene srednjoškolaca u okviru KEPASS projekta (Program za razmjenu znanja među srednjim školama u jadranskoj regiji) počeo je 1. septembra 2014. godine. Zavod za školstvo Crne Gore je partner na KEPASS projektu. Prve tri škole iz Crne Gore su učesnice projekta: Gimnazija „Petar I Petrović Njegoš“ Danilovgrad, Srednja mješovita škola „Bećo Bašić“ Plav i Gimnazija „Slobodan Škerović“ Podgorica. U programu je učestvovalo 15 učenika iz ove tri škole. Učenici su proveli tri mjeseca u školama u Mostaru (BiH), Poreču (HR), Sežani (SLO) i Trstu (IT). Na konferenciji organizovanoj u okviru KEPASS projekta u Rovinju 9. i 10. marta 2015. godine predstavljena su iskustva učenika, učesnika programa razmjene KEPASS koji su boravili u Istri kao i učenika iz istarskih škola koji su boravili u školama u Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Italiji i raspravljano je o izazovima i zaključcima ove razmjene.

U okviru **UNESCO** mreže pridruženih škola, učenici škola ASPnet u prilici su da učestvuju na međunarodnim ASPnet konferencijama i forumima i drugim dešavanjima koja se organizuju u okviru UNESCO ASPnet "flagship" projekata i u organizaciji različitih ustanova i zemalja članica UNESCO ASPne (forumi o svjetskoj baštini 2011. i 2013. godine, ASPnet međunarodna konferencija u Khantij Mansijsku 2013. godine, Evropski naučni parlament u Ahenu 2010).

Tri stipendije Ujedinjenih svjetskih koledža za učenike gimnazije/srednjih škola

Ujedinjeni svjetski koledži, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, dodijelili su Crnoj Gori 3 stipendije za školsku 2016/2017. i 2017/2018. godinu, za III i IV razred gimnazije/srednje škole:

- 1 stipendiju za UWC „Adriatic“ u Duinu (kod Trsta), Italija,
- 1 stipendiju za UWC „Robert Bosch“ u Frajburgu, Nemačka,
- 1 stipendiju za UWC u Mostaru.

U stipendije nijesu uključeni troškovi puta i džeparca.

Za ove stipendije mogu konkurisati samo učenici koji, u školskoj 2015/2016. godini, pohađaju II razred gimnazije/srednje škole. Škole sa više od 1000 učenika, mogu predložiti 2, a škole sa manjim brojem od 1000 učenika predlažu po jednog učenika.

U 2015. godini Uprava za mlade i sport je nastavila saradnju sa UN sistemom u CG i dogovoreno je da naredne tri godine Uprava i UNICEF zajednički rade na osnivanju Inovation Lab. Nastavljena je kampanja „Sebi želim“ u okviru koje se priprema druga faza saradnje UN-a sa Upravom za mlade i sport; održane su 3 radionice za mlade i informisani mladih ljudi o mogućnostima na internet strani.

Uprava za mlade i sport nastavila je saradnju sa lokalnim samoupravama koje su odgovorne za razvoj omladinske politike i osiguravaju uslove za njeno sprovođenje. U 2015. godini otvoren je Omladinski klub u Beranama koji je još jedan u nizu omladinskih klubova u Crnoj Gori. U 2015. godini otpočelo je renoviranje prostorija Omladinskog centra u Podgorici, koji će biti otvoren krajem marta 2016. godine.

Jačanje i unaprijeđivanje savremenog sistema sporta u predškolskim i školskim ustanovama: Promocija rekreativnog sporta: Sport za sve.

Uprava za mlade i sport i Školski sportski savez (krovna organizacija zadužena za predmetnu oblast) organizuju godišnja-završna sportska takmičenja za osnovne škole.

Uprava za mlade i sport učestvuje u nekoliko projekata popularizacije i razvoja školskog sporta. Atletika u školama (projekat ASCG koji će se sprovoditi u 10 opština na teritoriji Crne Gore u kojem su uključeni pored stručnjaka i poznate atletičarke i atletičari: Perunović, Vuković, Furtula i drugi).

U sklopu proslave Međunarodnog dana djeteta otpočeo je projekat „Igram svoju igru“ u kojem će biti predstavljene mlade sportistkinje i sportisti, tj. njihovo sportsko-akademsko stasavanje. Od septembra startuje „Škola sporta“- projekat ŠSSCG i Ministarstva prosvjete i Uprave za mlade i sport za učenike 4-5 razreda osnovnih škola. Projektom „Ispravi se i vježbaj“ obuhvaćene su skoro sve opštine sa teritorije Crne Gore- NVO Udruženje fizioterapeuta i Uprava za mlade i sport su nosioci projekta.

Specifični cilj 6.6: Obezbijediti jednak pristup kvalitetnim kulturnim sadržajima za svu djecu

6.6.1.Realizovani kulturni programi (koncerti, izložbe, pozorišne predstave)

1.Kotorski festival pozorišta za djecu (2-10. jul 2015.) Tokom trajanja festivala predstavljeno 14 dramskih i lutkarskih predstava pozorišta iz Crne Gore, Srbije, Hrvatske, Slovenije, Rusije, Grčke i Italije. Pored takmičarskog dijela održano oko šezdeset pratećih manifestacija i osam majstorskih radionica.

2.Podrška i realizacija 42og Festivala mladih muzičara Crne Gore (održanog 27-30.aprila 2015. u Herceg Novom). Festival je godišnja smotra mladih muzičara i njihovih umjetničkih dometa. Učestvovalo je oko 1800 učenika iz 14 nižih i 5 srednjih muzičkih škola iz skoro svih gradova Crne Gore.

3.Koncert prvonagrađenih u Ministarstvu kulture na Cetinju (19.jun 2015.) nastupali dobitnici specijalnih nagrada na *Festivalu mladih muzičara*, učenici muzičkih škola iz Bara, Tivta, Kotora, Budve, Cetinja i Podgorice (30 učesnika).

Koncerti polaznika **Ljetnjeg kampa za kamernu muziku** na Ivanovim koritima (avgust 2015.), u Tivtu, Podgorici i na Cetinju (52 učesnika).

4.Crnogorsko Narodno Pozorište, tokom 2015 izvedene su četiri baletske predstave baletske škole Princeza Ksenija: *Daj mi ruku, lóci kroz* (jun), *Molitva u plavom* i *Paquita* (decembar).

5.Centar savremene umjetnosti, tokom izložbe Krsta Andrijaševića (mart 2015) upriličene su dvije radionice: crtačka kreativna radionica sa djecom -15 polaznika; vajarska kreativna radionica sa djecom-25 polaznika.

6.Kraljevsko pozorište Zetski dom, Cetinje, realizovalo je predstave za djecu:

Ivica i Marica premijera produkcije: 27. aprila 2015.g. (160 gledalaca), reprize: 28. aprila (190 gledalaca), 29. aprila (150 gledalaca); Ostali termini igranje: 3. jula 2015.g. gostovanje u Kotoru na festival KotorArt (970 gledalaca); 16. oktobara (74 gledaoca), 17. oktobara (65 gledalaca); 25. nov (62 gledaoca); 26. nov, gostovanje u Nikšiću (u11h-400 gledalaca, u 15h-300 gledalaca)

Alisa u zemlji čuda, gostovanje Dječijeg kulturnog centra iz Beograda:30. aprila 2015.g. (150 gledalaca); 31. aprila 2015.g. (160 gledalaca).

Radionica sa rediteljem Petrom Pejakovićem **“Kapital za djecu”** i učenicima osnovne škole 14. novembra (120 učesnika) i 3. decembra (42 učesnika);

Proslava 135 g. cetinjske Gimnazije 16. novembra (220 gledalaca)

“Svako dijete treba porodicu” organizatori UNICEF, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Centar za socijalni rad, 18. decembra (90 gledalaca)

“Hor crkve Svetog Antuna” djeca iz Cetinja vođena sestrama Franjevačkog samostana 21. decembra (190 gledalaca)

Dodjela nagrade sportistima Cetinja 24. decembra (80 gledalaca), u organizaciji Prijestonice.

6.6.2.Uspostavljeno disagregirano vođenje evidencije o posjeti ustanovama kulture Pomorski muzej

Povodom manifestacije Noć muzeja, koja je organizovana pod nazivom " Muzej Mladost Muzika" edukovano je 39 učenika kao muzejski vodiči (od 5 do 12 godina).

Tokom fesivala Pozorišta za djecu, organizovan je besplatan kurs u trajanju od 10 dana za izradu modela jedrenjaka. Kurs su vodili Drago Brdar i Slavko Dabinović a pohađalo je 30-tak učenika osnovnih škola iz Kotora i Boke.

Tokom trajanja festivala KotorArt, grupa edukovane djece iz Kotora, vodila je kroz muzej djecu iz Crne Gore i inostranstva, učesnike KotorArta, obraćanjem na engleskom, francuskom i maternjem jeziku.

Tokom dječije nedjelje, 800 učenika sa prostora Boke, obučeno je u edukativnoj učionici u Pomorskom muzeju, iz oblasti pomorstva.

Poklon "Đir po Kotoru", dobilo je 28-oro djece, kako djeca koja su dobila određena priznanja tako i djeca stranih dipolomata koji su posjetili muzej. Najboljim učenicima na kraju školske 2015.god. poklonjeno je 45 knjiga "Graditeljstvo Kotora" izdavača Pomorskog muzeja.

Prirodnjački muzej

Tokom 2015.god. izložbu muzeja posjetilo 2.717 posjetilaca: 2.620 djece predškolskog i školskog uzrsta. Od ukupnog broja prodatih ulaznica (1 euro), 580 ulaznica je bilo gratis.

21.09-25.09, u okviru manifestacije Festival nauke, na štandu muzeja prezentovan je edukativni materijal "Pod lupom istraživača", kao i dva naučno popularna predavanja: „Očuvanje endemičnih balkanskih guštera *Dinarolacerta* spp. u Crnoj Gori" i „Morske i slatkovodne alge”.

Pored ovoga organizovana je izložba „Crna Gora u vrijeme meyoioika“ na istoj manifestaciji, u Perjaničkom domu na Kruševcu.

28.05-30.05, Budva-Sajam. Postavljanje izložbene cjeline „Crna Gora u doba dinosaurusu“ u okviru izložbe „Dinosaurusi Argentine-džinovi Patagonije“. Izložbu tokom juna posjetilo preko 11.000 posjetilaca, u najvećem broju organizovane posjete obrazovno vaspitnih institucija iz Crne Gore, osnovne škole i vrtići a u manjem broju pojedinačne posjete, porodice.

U okviru izložbe održane interaktivne radionice „Paleontološki lokalitet iz Patagonije“ u kojem su najmlađi posjetioi, uz pomoć “specijalnih alatki” tražili zakopane fosile dinosaurusu. Pored ovoga dio izložbe su činile i kompjuterske igrice – dino puzle, dino kviz, bojanke sa crtežima raznih vrsta dinosaurusu. Predavanja na temu mezozoika održali su kustosi muzeja.

NARODNI MUZEJ CRNE GORE

Muzej kralja Nikole (cijena ul. 2,50 e), 3.571 ulaznica za grupne posjete đaka;

Mauzolej (cijena ul. 1,50 e), 1065 ulaznica za grupne posjete đaka;

Njegoševa rodna kuća-Njeguši , 259 ulaznica za grupne posjete đaka;

Njegošev muzej (cijena ul. 1,50 e), 1199 ulaznica za grupne posjete đaka;

Reljef Crne Gore (cijena ul. 1 e), 125 ulaznica za grupne posjete đaka;

Etnografski muzej (cijena ul. 1 e), 414 ulaznica za grupne posjete đaka;

Galerija savremene umjetnosti DADO (cijena ul. 2 e), 52 ulaznica za grupne posjete đaka;

Istorijski muzej (cijena ul. 1, 50 e), 533 ulaznica za grupne posjete đaka;

Umjetnički muzej (cijena ul. 2 e), 584 ulaznica za grupne posjete đaka;

DRŽAVNI ARHIV

Projekat "Neđelja arhiva" 2015.

Cetinje: Ponedjeljak 04.05. Posjeta profesora i 25 učenika JU Gimnazije „Đorđije Lopičić“ Državnom arhivu. Tematski čas održao Srđan Pejović o značaju i ulozi Arhiva. Četvrtak 07.05. Posjeta nastavnika i 20 učenika JU OŠ „Lovčenski partizanski odred“ Državnom arhivu, tematski čas održao Srđan Pejović. Petak 08.05. Posjeta nastavnika i učenika JU OŠ „Njegoš“ Državnom arhivu. Tematski čas održao Srđan Pejović o značaju i ulozi Arhiva.

Podgorica: Ponedjeljak 04.05. Posjeta profesora i 18 učenika JU Gimnazije „Slobodan Škerović“ Odsjeku. Učenici upoznati sa značajem i ulogom Arhiva sa posebnim osvrtom na Upisnice njihove škole. Utorak 05.05. Posjeta profesora i 20 učenika JU OŠ „Štampar Makarije“ Odsjeku. Učenici upoznati sa značajem i ulogom Arhiva sa posebnim osvrtom na Upisnice njihove škole. Srijeda 06.05. Posjeta Arhivskom odsjeku učenika JU Ekonomska škola „Mirko Vešović“, Podgorica. Učenici upoznati o osnivanju Arhiva i zakonskim obavezama, podacima o fondovima i Upisnicama za njihovu školu. Četvrtak 07.05. Posjeta profesora i učenika JU OŠ „Milorad-Musa Burzan“ Odsjeku. Učenici su upoznati sa istorijatom Arhiva, brojem i sadržajem fondova i običeni su depoi. Izložba dokumenata „Akcije crnogorskih banaka, novčanih zavoda i privrednih društava (1863-1946)“ održana u „Kusleovoj kući“ , prisustvovalo 10 učenika. Petak 08.05. Posjeta predstavnika i učenika JU Srednje stručne škole „Spasoje Raspopović“. Učenici (25) i profesori upoznati sa podacima o osnivanju Arhiva, zakonskim obavezama, podacima o fondovima i upisnicama za njihovu školu.

Nikšić: Srijeda 06.05. Izložba dokumenata „Kultura sjećanja kroz fondove i zbirke Arhiva u Nikšiću“- Galeriji Nikola I, prisutno 8 učenika. Četvrtak 07.05. Predavanje za 22 učenika Osnovne škole o istorijatu Odsjeka, značaju Arhiva i arhivskoj djelatnosti. Petak 08.05. „Dan otvorenih vrata“ za građane, učenike i studente.

Ulcinj: Utorak 05.05. Posjeta 45 učenika osnovnih škola i Srednje mješovite škole „Bratstvo Jedinstvo“ Odsjeku Ulcinj, u grupama po izboru predmetnih nastavnika i profesora. Četvrtak 07. 05. Otvaranje fotodokumentarne izložbe „Tito-vojskovođa, strateg revolucije, građanin svijeta 1920-1980“ posvećena 70-godišnjici od pobjede nad fašizmom i 35. godina od Titove smrti. U Centru za kulturu prisustvovalo oko 100 učenika.

Bar: Petak 08.05.„Otvorena vrata“ za posjete đaka (40).

Danilovgrad: Utorak 05.05. Posjeta 22 učenika osnovne škole sa nastavnicima Odsjeku i održavanje tematskog časa. Srijeda 06.05. Posjeta 20 učenika i profesora JU Gimnazije „Petar I Petrović Njegoš“ i održavanje tematskog časa „Osnovne djelatnosti arhiva“. Četvrtak 07.05. posjeta 10 učenika sa profesorima. Tematski čas „Značaj arhiva u lokalnoj samoupravi“.

Berane: Utorak 05.05. Posjeta 15 učenika JU Gimnazije „Panto Mališić“ Odsjeku Berane. Srijeda 06.05. Posjeta 18 učenika JU Gimnazije „30 Septembar“ Odsjeku Berane. Četvrtak 07. 05. Posjeta 18 učenika JU Srednja stručna škola Odsjeku Rožaje.

Bijelo Polje: Utorak 05.05. Posjeta 20 učenika i nastavnika JU OŠ „Vladislav Ribnikar“ i održavanje tematskog časa. Posjeta 22 učenika i nastavnika JU OŠ „Dušan Korać“ i održavanje tematskog časa. Posjeta 20 učenika i nastavnika JU OŠ „Marko Miljanov“ i održavanje tematskog časa. Četvrtak 07.05. Posjeta 18 učenika i nastavnika Srednjoškolski centar Bijelo Polje i održavanje tematskog časa. Posjeta 12 učenika i nastavnika Tehničke škole Bijelo Polje i održavanje tematskog časa.

Kolašin: Srijeda 06.05. Predavanje predstavnika Arhiva u JU OŠ „Aleksa Đilas Bećo“ u Mojkovcu za dva razreda učenika (39). Predavanje u JU OŠ „Vuksan Đukić“ u Mojkovcu za dva razreda učenika (40).

Pljevlja: Srijeda 06.05. Posjeta i predavanje za 13 učenika Srednje stručne škole Pljevlja Odsjeku Pljevlja. Posjeta 10 učenika Srednje stručne škole „17. Septembar“ sa Žabljaka. Četvrtak 07.05. Posjeta 18 učenika gimnazije „Tanasije Pejatović“ Odsjeku Pljevlja. Posjeta predstavnika lokalne samouprave.

Andrijevica: Utorak 05.05. Posjeta 15 učenika završnog razreda JU OŠ „Bajo Jojić“ Andrijevice Arhivskom odsjeku (upoznavanje učenika sa istorijatom, značajem i funkcijom Arhiva).

Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“

23. april obilježavanje Međunarodnog dana knjige i autorskih prava pod nazivom „Pisci će vam čitati“- 9 književnika raznih generacija; publika: učenici i studenti.

Biblioteka je poklonila 27 godišnjih besplatnih članarina učenicima i 150 knjiga iz izdavačke produkcije biblioteke.

11-13. maj obilježavanje jubileja 70 godina UNESCO-a i UNESCO Svjetskog dana nauke za mir i razvoj, Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“ i Ministarstvo nauke Crne Gore organizovali su radionice za đake srednjih i starijih razreda osnovnih škola pod nazivom „Informaciona i medijska pismenost u biblioteci i školi.“

25. avgust - promocija knjige Marka Tomsona “Priča o Danilu Kišu” – publika: učenici i studenti FCJK.

24. septembar - u sklopu Dana evropske baštine organizovana „Izložba umjetnosti poveza knjiga“- publika: učenici Srednje likovne škole sa Cetinja.

6.6.3.Razvijanje partnerstava obrazovnih ustanova i institucija kulture

1.Koncertom profesora muzičke škole *Vida Matjan* iz Kotora, 21.juna u Ministarstvu kulture obilježen *Svjetski dan muzike*. Program je izvodilo 14 profesora muzike.

2.Mnogobrojni koncerti učenika muzičke škole *Vida Matjan* u okviru kulturnih dešavanja i programa Pomorskog muzeja u Kotoru.

3.Prirodnjački muzej u saradnji sa Ministarstvom prosvjete Crne Gore animirao je sve osnovne škole raspisivanjem literarnog i likovnog konkursa na temu “U zemlji dinosaurusa”. Odazvalo se preko 50

osnovnih škola iz gotovo svih opština u Crnoj Gori. Odabir nagrađenih radova obavile su stručne komisije sastavljene od stručnjaka iz oblasti likovne umjetnosti i književnosti, kao i kustosi muzeja.

4.Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“ i Ministarstvo nauke Crne Gore organizovali su radionice za đake srednjih i starijih razreda osnovnih škola pod nazivom „Informaciona i medijska pismenost u biblioteci i školi.“

6.6.4.Realizovanje programa za podsticanje djece na samostalno kreiranje kulturnih sadržaja po njihovoj mjeri

Konkurs Ministarstva kulture za sufinansiranje programa i projekata u 2015.god:

Srednja likovna škola Petar Lubarda Cetinje, Izložbe učenika: BD, NK, CT i PG	2.500 e
PU Princeza Ksenija, Bar – Baletska predstava <i>Paquita</i>	3.000 e
JU KIC Budo Tomović, Podgorica – <i>Ljetnji kamp za kamernu muziku</i>	3.000 e
JU Muzička škola Tivat, <i>Ljetnje radionice i koncerti</i>	3.000 e
JP Kulturni centar, Bar – <i>Festival Susreti pod starom maslinom</i>	3.000 e
JU Škola za osnovno muzičko obrazovanje H.Novi - <i>Muzički festival mladih</i>	4.000 e
JU Gradsko pozorište Podgorica – <i>Bajka o ribaru i ribici</i>	4.000 e
JP Kulturni centar Bar – <i>Susreti pod starom maslinom</i>	3.000 e
Doo Incognito, Podgorica – <i>Međunarodni festival lutkarstva</i>	4.000 e
JU Centar za kulturu Berane – <i>Državna smotra recitatora</i>	500 e
JU Centar za kulturu Berane – pozorišna predstava <i>Princ od šume</i>	1.000 e
JU Kulturni centar Nikola Đurković, Kotor – <i>Kako rastu veliki ljudi- Njegoš za djecu</i> – predstava za djecu (Kolašin i Mojkovac)	3.000 e
JU Ratkovićeve večeri poezije, Bijelo Polje – <i>Savremena crnogorska književnost za djecu i omladinu</i>	2.000 e
JU Centar za kulturu Rožaje – <i>Međunarodni festival Zlatna pahulja</i>	30.000 e
Aslan Bisha – <i>Ufo ne Barbone</i> , dječiji roman	1.000 e
Sonja Đuranović – <i>Crtaj me, upoznaj me</i>	2.000 e
Ukupno	69.000e

6.6.5.Realizovanje programa podsticanja i afirmisanja produkata u oblasti kulture

čiji su kreatori darovita djeca

Individualna podrška talentovanim učenicima-muzičarima:

1.Koncertna sezona muzičke škole <i>Vida Matjan</i> , Kotor	1.900 e
2.Jubilarni koncert hora <i>Zvezdice</i>	1.000 e
3.Kosta Popović (PG), Međunarodno takmičenje mladih muzičara u Italiji	700 e
4.Maša Stojanović (CT), Festival mladih muzičara	250 e
Ukupno	3.850 e

6.6.6.Realizovanje programa za uključivanje djece iz osjetljivih grupa u korišćenje kulturnih sadržaja

1. Audio gajd sistemi **Pomorskog muzeja** u Kotoru, kao pomagalo djeci sa posebnim potrebama (sa oštećenim vidom) Odeljenje za posebne potrebe tokom 2015. godine posjetilo je 104 djece, kako sa kruzera, tako i iz škola iz samoga grada.

2. Biblioteka za slijepe

Dio korisnika Biblioteke za slijepe Crne Gore, otprilike jednu četvrtinu, čine djeca, uglavnom, školskog uzrasta.

Važan segment rada Biblioteke je i organizacija umjetničkog programa.

U 2015.godini realizovano je: 7 književnih večeri, 2 koncerta i 10 filmskih projekcija adaptiranih i sinhronizovanih za osobe oštećenog vida. U prosjeku, na svakoj od ovih 19 priredbi, prisustvovalo je oko 20 djece, što je ukupno iznosi oko 380 korisnika iz ove populacije. U muzičkom programu i književnim večerima, kao aktivni učesnici, uzelo je učešće oko 25 djece.

Biblioteka za slijepe Crne Gore pruža podršku Kulturnom centru "Homer", u smislu ustupanja prostora za probe dramske sekcije djece školskog uzrasta.

3. JU Resursni centar za djecu i mlade *Podgorica*, podrškom Direktorata za kulturnu baštinu i Direktorata za medije, realizovao je projekat „Pokretni inkluzivni muzej istorijske i kulturne baštine Crne Gore za osobe sa smetnjama vida“. Cil projekta je upoznavanja djece i odraslih bez vida sa kulturnim i istorijskim razvojem Crne Gore.

Odgovorna institucija i partneri

Ministarstvo kulture, institucije Ministarstva kulture

Izvori finansijskih sredstava:

<u>Ministarstvo kulture</u>	- godišnji Konkurs 2015.....	69.000 e
	- Kotorški festival pozorišta za djecu ...	40.000 e
	- Individualna podrška	3.850 e
	- Resursni centar za djecu i mlade	1.900 e
		Ukupno 114.750 e

STRATEŠKI CILJ 7: Unaprijediti zaštitu djece od najtežih oblika kršenja njihovih prava utvrđenih Konvencijom o pravima djeteta

Oblast 7:Posebne mjere zaštite djece

Strateški cilj 7. Unaprijediti zaštitu djece od najtežih oblika kršenja njihovih prava utvrđenih Konvencijom o pravima djeteta.

Specifični cilj 7.1.: Unaprijeđena prevencija u borbi protiv trgovine djecom

Razvijanja i primjena programa za:

a) senzibilisanje stručnjaka koji rade sa djecom, uključujući i one koji rade sa djecom sa posebnim obrazovnim potrebama i djecom RE populacije za sveobuhvatni koncept trgovine ljudima/djecom i prepoznavanje svih njegovih oblika (nastavnici, stručni radnici u zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, policiji i pravosuđu);

U skladu sa vladinom strategijom za borbu protiv trgovine ljudima i akcionim planom u prethodnoj godini sprovedene su brojne koordinirane aktivnosti državnih institucija, međunarodnih i nevladinih organizacija na realizaciji kako preventivnih tako i aktivnosti usmjerenih na podizanje nivoa svijesti cjelokupne javnosti u odnosu na sve oblike fenomena trgovine ljudima/djecom.

Fokus aktivnosti bio je na jačanju stručnih kapaciteta predstavnika institucija za rano prepoznavanje potencijalnih i žrtava trgovine ljudima.

S tim u vezi, Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima 26. maja 2015. godine održala je drugi redovni sastanak Radne grupe za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima, koji je bio posvećen razmatranju tumačenja zaključnih komentara Komiteta UN o pravima djeteta upućenih Crnoj Gori, koji se odnose na Opcioni protokol o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji. Sastanku su prisustvovali predstavnici: Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, Ministarstva pravde; Vrhovnog državnog tužilaštva; Ministarstva kulture; Uprave za inspekcijske poslove; Ministarstva rada i socijalnog staranja; Ministarstva zdravlja i UNICEF-a. Pored predstavnika navedenih institucija učešće u radu sastanka uzela je i gospođa Carlyn Hamilton konsultantica/ekspertkinja UNICEF-a.

- U saradnji vladine Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i Uprave za kadrove, u izvjestajnom periodu, održana su dva seminara za predstavnike organa za sprovođenje zakona na temu: "Jačanje vještina rane identifikacije i upućivanja potencijalnih žrtava trgovine ljudima u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na interagencijsku saradnju". Seminari koji su bili održani, shodno temi koja je prezentovana podrazumijevali su i obavezno upoznavanje sa međunarodnim i propisima EU koji tretiraju ovu oblast. Prvom seminaru koji je održan u martu mjesecu 2015. godine prisustvovalo: 25 učesnika i to: 5 iz Centra za traziocje azila, 5 radnih inspektora, 5 zdravstvenih radnika, 5 predstavnika Zavoda za zapošljavanje, 2 predstavnika Kancelarije MUPa za Azil i dva predstavnika JU Centra za podršku djeci i porodici i 1 NVO. Seminaru na istu temu koji je održan septembra mjeseca 2015. godine prisustvovalo 19 polaznika i to: - 3 zdravstvena radnika; - 5 predstavnika Zavoda za zapošljavanje; - 3 predstavnika Uprave policije (zaposelnih u Prihvatilistu za strance); - 5 inspektora rada i zaštite na radu; - 2 predstavnika JU Centra za podršku djeci i porodici Bijelo Polje i - jedan predstavnik NVO.

- Na Policijskoj akademiji, a u cilju intenziviranja aktivnosti koje se odnose na borbu protiv trgovine ljudima, osim sadržaja iz redovnog obrazovnog programa, u prethodnoj godini sacinjen je i realizovan Plan dodatnih aktivnosti na ovu temu, kojim je izmedju ostalog u aprilu mjesecu realizovana obuka na temu "Saslušavanje maloljetnih žrtava trgovine ljudima", u organizaciji Ambasade Francuske, kojoj je

prisustvovalo 22 polaznika i to 7 predstavnika UP, 8 sudstva i 7 tužilaštva. Takodje, juna mjeseca održana je i obuka službenika Sektora kriminalističke policije na temu „Trgovina ljudima“, koju je pohađalo 11 službenika UP i to 7 iz Sektora kriminalističke policije i 4 iz Sektora policije opšte nadležnosti.

- Jedinica za obuku Evropske agencije za upravljanje operativnom saradnjom na spoljnim granicama država članica EU-Frontex, razvila je projekat “Trening o trgovini ljudima za graničnu policiju” koji je konkretno fokusiran na sprečavanje i prepoznavanje trgovine ljudima od strane granične policije. U 2015. godini realizovan je II ciklus obuka- sprovedjenjem 18 obuka za 239 službenika granične policije. U prvom polugodistu 2015. godine obučeno je 126 službenika granične policije kroz 9 obuka na terenu, organizovanih na teritoriji opština Podgorica, Nikšić, Pljevlja, Bijelo Polje, Berane, Bar, Tivat i Herceg Novi. U drugoj polovini 2015.godine obučeno je 113 službenika granične policije kroz 9 obuka na terenu, organizovanih na teritoriji opština Podgorica, Nikšić, Pljevlja, Bijelo Polje, Berane, Bar i Herceg Novi. Obuke su, u saradnji sa službenicima policije i uz podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, sprovodile dvije savjetnice u vladinoj kancelariji za borbu protiv trgovine ljudima koje su sertifikovani treneri Fronteksa.

U saradji vladine kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, u periodu od 1-3. jula 2015. održana je inicijalna obuka za predstavnike organa za sprovođenje zakona na temu „Borba protiv trgovine djecom, dječijeg prosjačenje i prisilnih dječijih brakova“. Kao predavac na obuci bila je angažovana ekspertkinja od strane UNICEF-a kao partnerske organizacije. Obuku pohađalo 10 službenika centara za socijalni rad, 3 službenika centra za djecu i mlade ljubovic, 2 službenika vladine kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, 1 predstavnik vrhovnog državnog tužilaštva, 1 predstavnik vrhovnog suda, predstavnik sekretarijata za socijalno staranje.

22-24. septembar 2015. - sprovedena II faza projekta koji su realizovali vladina kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima i zavod za socijalnu i dječju zaštitu. 3 službenika centra za socijalni rad, 2 službenika Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, 1 predstavnik Centra ljubovic, 1 predstavnik tužilaštva stekli su zvanja sertifikovanih trenera za oblast borbe protiv trgovine djecom, dječjim prosjacenjem i prisilnim dječjim brakovima.

Dvije savjetnice u Kancelariji za borbu protiv trgovine ljudima kao licencirani treneri za oblast borbe protiv trgovine djecom, dječjeg prosjacenja i prisilnih dječjih brakova, tokom novembra i decembra mjeseca 2015. godine sprovele su 4 obuke na temu “Jačanje multisektorskog pristupa u borbi protiv trgovine djecom, dječjeg prosjacenja prisilnih dječjih brakova“, po agendi koja između ostalog podrazumijeva upoznavanje sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti, a koje je pohađalo ukupno 61 predstavnik institucija od kojih je bilo 14 predstavnika centara za socijalni rad, 15 predstavnika uprave policije, 9 predstavnika tužilaštva, 10 predstavnika suda, 5 predstavnika lokalnih samouprava, 5 predstavnika dnevnih centara, 3- nvo.

Predstavnik Ministarstva zdravlja – član Radne grupe za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima i kontakt osoba za praćenje sprovođenja Sporazuma o međusobnoj saradnji, 12. juna 2015. godine je održao sastanak u prostorijama Kliničkog centra Crne Gore sa v.d. medicinskog direktora Kliničkog centra Crne Gore i novim direktorom Urgentnog centra Kliničkog centra Crne Gore, na kome je predstavljen Sporazum o saradnji sa fokusom na Aneks Ministarstva zdravlja, kao i Akcioni plan za 2015. god. i obaveze zdravstvenog sistema prilikom implementacije ovih akata.

Zaposlenima u zdravstvenom sektoru (Domovima zdravlja, Opštim i specijalnim bolnicama) distribuirani su Indikatori za rano prepoznavanje žrtava trgovine ljudima za medicinske stručnjake koje je izradila Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa nadležnim državnim organima i predstavnicima međunarodnih organizacija i civilnog sektora, uz finansijsku podršku Misije OSCE u Crnoj Gori.

U novembru, 2015. godine Ministarstvo zdravlja je u saradnji sa vladinom Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima, Ministarstvom rada i socijalnog staranja i Ministarstvom unutrašnjih poslova izradilo "Informator za zdravstvene radnike o trgovini ljudima", koji ima za cilj da se zdravstveni radnici bliže informišu o samom pojmu trgovine ljudima, indikatorima za rano prepoznavanje žrtava trgovine ljudima, kao i preporukama Svjetske zdravstvene organizacije. Informator je dostupan na web stranici Ministarstva zdravlja.

b) same djece na svim nivoima obrazovanja;

Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je tokom izvještajnog perioda akreditovala kod Zavoda za školstvo Program pod nazivom „Integracija principa prevencije u borbi protiv trgovine ljudima u obrazovni sistem Crne Gore“. U obaveznom nastavnom predmetu „Građansko vaspitanje“ u osnovnoj školi, Trgovina ljudima/djecom je izborna tema. Kancelarija je u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i Zavodom za školstvo odštampana Priručnik o najboljim metodama prenošenja znanja koji je namijenjen nastavnicima Građanskog vaspitanja i obrazovanja, koji će izvoditi nastavu o trgovini ljudima, u tiražu od 1000 primjeraka. Nacionalni Savjet za obrazovanje je odobrio upotrebu Priručnika u nastavi kao pomoćnog nastavnog sredstva. S tim u vezi u prostorijama Ministarstva prosvjete upriličen je skup koji je okupio direktore i nastavnike osnovnih škola koji su se upoznali sa sadržajem ovog edukativnog materijala.

NVO "Crnogorski ženski lobi" je u okviru projekta "Dvije male djevojčice" organizovala 6 edukativnih radionica namijenjenih učenicima osnovnih škola o prevenciji, zaštiti i posljedicama trgovine ljudima u Podgorici, Danilovgradu, Nikšiću, Bijelom Polju i Cetinju.

-15.02.2015. u prostorijama Crvenog krsta Crne Gore održana je obuka u oblasti borbe protiv trgovine ljudima za 22 volontera. Cilj ove obuke bila je edukacija volontera koji će u narednom period realizovati prezentacije ovog programa. Obukom su obuhvaćene teme: pojam trgovine ljudima, oblici trgovine ljudima, mehanizmi kontrole žrtava, briga o žrtvama. Svim učesnicima skupa podijeljen je Priručnik Crvenog krsta Crne Gore za oblast borbe protiv trgovine ljudima. Pored navedenog Crveni krst Crne Gore je organizovao prezentaciju programa "Borba protiv trgovine ljudima" u školama: - SSŠ „Ivan Uskoković“, 03.03. (predavanju je pristvovalo oko 60 učenika iz nekoliko odjeljenja drugog razreda), - OŠ „Vuk Karadžić“, 20.03. (predavanju je prisustvovalo oko 50 učenika iz nekoliko odjeljenja devetih razreda), - OŠ „Pavle Rovinski“, 18. 03. (predavanju je prisustvovalo 140 učenika četvrtih razreda) - Gimnaziji „Slobodan Škerović“, 14.04 i 28.04.

Volonteri Crvenog krsta Crne Gore su u okviru Škole u prirodi, namijenjenoj djeci trećih i četvrtih razreda osnovne škole „Božidar Vuković Podgoričanin“- isturenog odjeljenja romske populacije i odjeljenja učenika neromske djece kojima je ova škola matična, održanoj u „Domu solidarnosti“- edukativnom centru Crvenog krsta Crne Gore, održali radionicu na temu prosjačenja, ranih brakova i pravilnog postupanja sa nepoznatim licima.

Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa Pravnim fakultetom Univerziteta Crne Gore, u toku zimskog semestra studijske 2015/2016. godine realizovala je projekat „Pravne klinike za borbu protiv trgovine ljudima“, koji je namijenjen studentima specijalističkih studija Krivično - pravnog smjera. To je podrazumijevalo održavanje višenedeljnih predavanja na kojima su se studenti upoznali sa razmjerama problema i mehanizmima koji su u Crnoj Gori izgrađeni u borbi protiv ovog zla savremenog doba. Predavanja, pored profesora fakulteta vodili su i eksperti, profesionalci i praktičari koji su u sklopu obavljanja svojih redovnih poslova imali priliku da se susreću sa problemom trgovine ljudima, da izvršioce ovog krivičnog djela gone i da žrtvama obezbjeđuju pomoć i zaštitu.

c) roditelja i šire javnosti

Vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u koordinaciji sa ostalim nadležnim institucijama sprovodi aktivnosti koje imaju za cilj da informišu javnost o svim aspektima fenomena trgovina ljudima, poput organizacije seminara, javnih kampanja, televizijskih i radio gostovanja, organizacije tribina za omladinu i sl.

Kancelariju za borbu protiv trgovine ljudima u kontinuitetu sprovodi kampanju „ZAUSTAVIMO TRGOVINU LJUDIMA“ na teritoriji cijele Crne Gore. Tokom ljetnje turističke sezone, a posebno tokom jula i avgusta mjeseca intenzivirana je saradnja sa svim medijskim kućama, koje su pružile svoj doprinos aktivnostima u borbi protiv trgovine ljudima besplatnim emitovanjem spota kojim se promovise SOS linija za žrtve trgovine ljudima sa brojem 116666, putem koje besplatno i anonimno, 24 sata, pozivom sa svih mreža u Crnoj Gori može se prijaviti sumnja na izvršenje ovog krivičnog djela ili dobiti više informacija o samom fenomenu, uspostavljenim mehanizmima u borbi protiv trgovine ljudima i službama za pomoć. U okviru ove kampanje na svim graničnim prelazima postavljeni su poster i sa SOS telefonom za žrtve trgovine ljudima.

Prigodnim saopštenjem i gostovanjem u televizijskim emisijama vladina Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima obilježila 30. jul koji su Ujedinjene nacije proglasile svjetskim danom borbe protiv trgovine ljudima, uz podsjećanje javnosti da je trgovina ljudima jedan od najtežih oblika kršenja ljudskih prava i s tim u vezi ukazala na izgrađene institucionalne i zakonodavne mehanizme u borbi protiv trgovine ljudima.

U cilju obilježavanja Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima na inicijativu Ministarstva prosvjete, prvi čas u svim osnovnim i srednjim školama bio je posvećen temi „Borba protiv trgovine ljudima/djecom“. Vladina kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je pripremila propagandni materijal koji sadrži korisne informacije namijenjene mlađoj populaciji o rizicima i opasnostima trgovine ljudima, načinima prevencije i službama koje su angažovane u borbi protiv ovog oblika kriminala. Uz podršku Ministarstva prosvjete flajeri su odštampani u tiražu od 10000 kom. i distribuirani školama početkom školske godine, pred polazak na đачke ekskurzije.

Istovremeno u saradnji sa kompanijama Telenor i Telekom, preko njihovih društvenih mreža, realizovana je kampanja u cilju promovisanja SOS telefona za žrtve trgovine ljudima.

Kancelarija Vlade Crne Gore za borbu protiv trgovine ljudima uz podršku Misije OEBS-a u CG, organizovala 26. i 27. oktobra 2015. seminar na temu: „Uloga medija u borbi protiv trgovine ljudima“. Na seminaru ucesce je uzelo 16 predstavnika crnogorskih medija, a tokom dvodnevnog rada razmatrano je izvještavanje medija o slučajevima trgovine ljudima, a takodje su sagledavani nacini za jačanje uloge

medija u sprječavanju i borbi protiv ovog vida krivičnog djela. Na seminaru je učestvovao i 1 predstavnik NVO kao i dva predstavnika vladine kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima.

Crveni krst Crne Gore je obilježavajući 18. oktobar organizovao obuku za volontere iz oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Pored toga, volonteri Crvenog krsta Crne Gore su na teritoriji više crnogorskih opština distribuirali propagandni materijal. Predstavnioci NVO „Crnogorski ženski lobi“ su povodom Evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima posjetile JPU „Đina Vrbica“ na Koniku i Biblioteku igračaka „Kham,, i tom prilikom donirale djeci igračke uz podršku DOO „Donator,,.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u saradnji sa Centrom bezbjednosti Nikšić i NVO „Centar za romske inicijative“ iz Nikšića, tokom 2015. godine realizovalo kampanju o problemima nasilja nad ženama i prisilnim brakovima djevojčica iz romske i egipćanske populacije u nekoliko Opština u Crnoj Gori. Nakon uspješnih realizacija u Podgorici, Nikšiću i Beranama, predstavnici/e Ministarstva, Centra bezbjednosti i Centra za romske inicijative posjetili su i opštine: Ulcinj, Bar, Budva, Tivat, Kotor i Herceg Novi. Prilikom obilaska naselja koje nastanjuju predstavnici/e romske i egipćanske populacije oni/e su razgovarali/e sa sugrađanima/kama o temama kampanje, ali ujedno i o njihovim aktuelnim problemima. Pored toga, predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava i nevladine organizacije Centar za romske inicijative iz Nikšića, posjetili/e su i naselja: 7.jul, Gradišnica i Češljari, koja nastanjuju pripadnici/e romske i egipćanske populacije. Prva obuka je organizovana u Nikšiću, 31.05.2015 godine (21 učesnik), dok je druga radionica održana u Beranama 05.06.2015.godine (23 učesnika). Voditelji ovih radionica su bili predstavnici Uprave policije, nevladinog sektora i predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

U okviru Nedjelje Crvenog krsta, održano je predstavljanje najaktuelnijih programa Crvenog krsta Crne Gore. U šatoru koji se zvao „UNIVERZALNOST“ predstavljene su aktivnosti i promotivni materijal iz oblasti borbe protiv trgovine ljudima.

U saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i SOS telefonom Podgorica na seminaru sa temom „Uspostavljanje efikasnog sistema prevencije i zaštite djece i mladih od nasilja u porodici i obrazovnim institucijama“ obezbijeđeno je prisustvo doktora Marka Stojiljkova. Pored toga što ugrožene populacije stanovništva, imaju pravo pristupa svim objektima Doma zdravlja kada je u pitanju pružanje zdravstvene zaštite, to se poklanja i velika pažnja na edukaciju i na ukazivanje rizika koji proizilaze od korišćenja seksualnih usluga, posljedice koje ostavlja prinudan rad, prosjačenje i sl. Zdravstveni radnici Doma zdravlja Podgorica tokom 2015. godine su organizovali 7 kampanja (izlazaka na Vrela Ribnička zbog vakcinacije – februar, mart, maj, jun, oktobar, novembar i decembar 2015. godine), i tom prilikom vršili edukaciju ugroženih djelova stanovništva u smislu ukazivanja na rizike koji proizilaze od korišćenja seksualnih usluga, posljedice koje ostavlja prinudan rad, prosjačenje i sl.

NVO „Crnogorski ženski lobi“ je tokom izvještajnog perioda organizovala: - 6 edukativnih radionica sa muškarcima RE populacije o štetnosti ranih i ugovorenih brakova i porodičnog nasilja (izbjeglički kampovi Konik 1 i Konik 2); - realizaciju projekta „Dvije male djevojčice“, medijsku kampanju i 6 edukativnih radionica za djecu osnovnih škola o prevenciji, zaštiti i posljedicama trgovine ljudima u Podgorici, Danilovgradu, Nikšiću, Bijelom Polju, Cetinju; - 8 edukativnih radionica sa djevojčicama RAE populacije i njihovim majkama uz prethodno prikazivanje dokumentarnog filma „Elma i Ana“;- realizaciju okruglog stola „Da li me čujete?“ sa predstavnicima/ama institucija, potpisnicima Sporazuma o međusobnoj saradnji u borbi protiv trgovine ljudima.

Kreiranje jedinstvenog sistema za registrovanje i praćenje djece koja su uključena u sve oblike ekonomske eksploatacije (rad djece u neformalnom sektoru, rad na ulicama i domadu radinost)

Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, kreira i prati sprovođenje državne politike na planu borbe protiv trgovine ljudima. Primarna uloga Kancelarije se ogleda u koordinaciji aktivnosti vladinih, nevladinih i međunarodnih institucija i organizacija koje se bave borbom protiv trgovine ljudima. Kako bi na kvalitetan način izvršila procjenu stanja kriminaliteta iz oblasti krivičnih djela trgovine ljudima, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima dobija kvartalne izvještaje od ovlašćenih lica iz Ministarstva unutrašnjih poslova - Uprave policije, Vrhovnog državnog tužilaštva i Vrhovnog suda, koja prate statistike o trgovini ljudima/djecom u okviru svoje institucije. Na taj način Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, kao koordinaciono tijelo, objedinjuje podatke i kreira jedinstvenu statistiku o trgovini ljudima/djecom u Crnoj Gori. Statistike obuhvataju podatke kako o počiniocima, tako i o žrtvama ovog krivičnog djela, kao i cjelokupni opis krivičnog procesa.

Sistem **identifikacije žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima** u 2015 godini dodatno je ojačan formiranjem pri Upravi policije Jedinice za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije.

Uprava za inspekcijski nadzor - Inspekcija rada, u cilju suzbijanja nelegalnog rada i eventualne trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, u kontinuitetu vrši kontrole subjekata u realnom sektoru koji radno angažuju veliki broj lica za obavljanje svoje djelatnosti, a posebno u: turizmu i ugostiteljstvu, građevinarstvu, trgovini, saobraćaju i poljoprivredi. Pored redovnih aktivnosti, Inspekcija rada sprovodi pojačani inspekcijski nadzor za vrijeme: zimске turističke sezone, ljetnje turističke sezone i u dane državnih i vjerskih praznika. Ova aktivnost se realizuje i u okviru partnerstva sa MUP-om, Upravom policije-Odsjekom za strance, sa kojom je Inspekcija rada ostvarila odličnu saradnju. Često su organizovani zajednički inspekcijski nadzori na mjesečnom, a i nedjeljnom nivou, u svim opštinama Crne Gore, kada inspektori rada i inspektori za strance istovremeno postupaju, svako u okviru svojih nadležnosti. Saradnja se odvija i u dijelu razmjene informacija i podataka, pa inspektori rada često obavještavaju Upravu policije o strancima zatečenim prilikom kontrola, koji ne posjeduju odgovarajuću dokumentaciju za rad u Crnoj Gori, pa im se otkazuje boravak u našoj zemlji. Inspektori rada, tokom izvještajnog perioda, nijesu identifikovali ni jednu žrtvu eventualne trgovine ljudima kroz radnu eksploataciju, a svi inspektori su upoznati sa utvrđenim indikatorima za prepoznavanje potencijalne žrtve.

Unapređenje međusektorske saradnje u prevenciji trgovine djecom i socijalnoj reintegraciji žrtava trgovine (socijalna i dječja zaštita-zdravstvena zaštita-obrazovanje-prevosude-policija)

Mehanizmi saradnje državnih institucija i civilnog društva u borbi protiv trgovine ljudima definisani su Sporazumom o saradnji, kojeg su pored nadležnih državnih institucija (Vrhovni sud, Vrhovno državno tužilaštvo, MUP-Uprava policije, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, JU Centar za podršku djeci i porodici Bijelo Polje) potpisale i 6 nevladinih organizacija Crnogorski ženski lobi, Sigurna ženska kuća, Dom nade, SOS linija za žene i djecu žrtve porodičnog nasilja Podgorica, SOS linija za žene i djecu žrtve porodičnog nasilja Nikšić, Institut socijalne inkluzije, kao i Crveni krst Crne Gore. Cilj ovog sporazuma je saradnja na prevenciji,

edukaciji, prijavljivanju i krivičnom gonjenju izvršilaca i zaštiti potencijalnih žrtava, odnosno žrtava trgovine ljudima, uz puno poštovanje njihovih ljudskih prava, sa ciljem obezbjeđivanja fizičke, psihološke, zdravstvene, socijalne i dječje zaštite i olakšavanja njihove integracije u novo društvo, odnosno reintegracije, u slučaju dobrovoljnog povratka u zemlju porijekla. U cilju implementacije Sporazuma u prethodnoj godini održano je 4 redovna i više vanrednih sastanaka Koordinacionog tima za praćenje implementacije Sporazuma o saradnji borbi protiv trgovine ljudima, koji ujedno predstavlja i operativni tim koji preduzima konkretne aktivnosti (u skladu sa Sporazumom) u odnosu na identifikaciju, pružanje pomoći i zaštite žrtava trgovine ljudima, a kojeg čine predstavnici-kontakt osobe svih nadležnih institucija i organizacija potpisnika Sporazuma. Izvjestaj o radu Tima razmatran je na sjednici Vlade održanoj avgusta mjeseca 2015. godine.

U cilju razvijanja programa reintegracije tokom boravka štićenika/ka u istom, u prethodnoj godini iz budžetskih sredstava, kupljena je mašina i materijal i opremljen posebni prostor u Skloništu koji će omogućiti sprovođenje istih.

Takođe, cijeneci da će rezultati koji se postizu u borbi protiv trgovine ljudima na lokalnom nivou biti glavni pokazatelj uspjesnosti sprovođenja nacionalne politike borbe protiv trgovine ljudima, definisani su oblici saradnje sa lokalnim zajednicama u borbi protiv trgovine ljudima. Saradnja se ostvaruje organizovanjem pojedinačnih posjeta rukovodioca Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima sa predsjednicima crnogorskih opština, kao i održavanjem sastanka sa Generalnim sekretarom Zajednice opština Crne Gore na kojem su se definisani mehanizmi za efikasniju realizaciju antitrafiking aktivnosti na planu borbe protiv trgovine ljudima na lokalnom nivou. S tim u vezi, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je izradila Program za sprovođenje obuke za predstavnike lokalnih parlamenata na temu „Jačanje nivoa svijesti o fenomenu trgovine ljudima na lokalnom nivou“, koji je usvojen i akreditovan od strane Uprave za kadrove Crne Gore i u skladu sa njim organizovala tri seminara za odbornike i službenike iz lokalnih samouprava sjeverne, centralne i južne regije, sa ciljem upoznavanja sa glavnim pravcima politike borbe protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori: - prvi seminar u okviru ovog ciklusa održan je 16. aprila u Podgorici u prostorijama Uprave za kadrove Crne Gore - za službenike lokalnih samouprava i odbornike centralne regije- (38 učesnika); - drugi seminar održan je 28. maja 2015. godine u Bijelom Polju, za odbornike i službenike iz opština sjeverne regije, (17 učesnika); - treći seminar održan je 29. maja 2015. godine u Budvi, za odbornike i službenike iz opština južne regije (15 učesnika).

Ministarstvo prosvjete preduzima aktivnosti na praćenju procesa desegregisanog obrazovanja RE djece iz kampova Konik 1 i 2 koje se odvija u 6 podgoričkih osnovnih škola: OŠ “Božidar Vuković Podgoričanin”, OŠ “Marko Miljanov”, OŠ “21. maj”, OŠ “Savo Pejanović”, OŠ “Vladimir Nazor” i OŠ “Vuk Karadžić”. U tom smislu, redovno se prate djeca u riziku od napuštanja školovanja, predlažu mjere za prevazilaženje problema, porodice obilaze i ostvaruje neposredan kontakt sa njima (učiteljice, stručni saradnici gradskih škola). Urađen je formular kojim učiteljice/odjeljske starješine prate redovnost i kvalitet nastave a sumiraju ih školski koordinatori za obrazovanje RE učenika (pedagozi/psiholozi). Na redovnim mjesečnim sastancima školskih koordinatora, predstavnika Ministarstva prosvjete, Zavoda za školstvo, lokalnih partnera (centra za socijalni rad, CKCG) se analiziraju unutarškolske aktivnosti u ovom pravcu, i/ili predlažu mjere u saradnji sa partnerima, a na osnovu formulara kojima se identifikuju i prate djeca koja su u riziku od napuštanja školovanja. Šest RE medijatora vodi računa da djeca redovno pohađaju nastavu, sarađuju sa nastavnicima i stručnim službama škola u cilju njihove uspješnosti. Sprovode se terenski obilasci i ostvaruje neposredan kontakt sa porodicama djece. Na ovaj način im se direktno šalje poruka „stalosti“, tj. da su u

školama vrlo zainteresovani za uspjeh i postignuće ove djece, a ovo izaziva saradljivost roditelja. Po procjeni se šalju zakonom propisana upozorenja. RE medijatori vode računa da djeca redovno pohađaju nastavu, sarađuju sa nastavnicima i stručnim službama škola u cilju njihove uspješnosti. Povećan je broj djece u sitemu, školska postignuća su mnogo bolja kao i socijalne vještine, djeca uspijevaju da se zadrže u školi. Poboljšana je unutar i inter sektorska saradnja. Insistira se na pravilima, kontroli, primjeni zakona, mjera, što rezultira prethodno navedenim.

Uspostavljanje i vođenje registra svih projekata o borbi protiv trgovine djecom, uključujući i projekte civilnog sektora

Kroz izvještaje Koordinacionog tima za praćenje sprovođenja Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima, čije su potpisnice osim državnih organa i 6 NVO koje se bave zaštitom i unaprijeđenjem ljudskih i posebno dječjih prava NVO koje imaju kapaciteta za pružanje adekvatne privremene/kratkoročne pomoći žrtvama trgovine ljudima do njihovog smještanja u Vladinom Skloništu za žrtve trgovine ljudima, između ostalog dostavljaju se i izvjestaji o projektima koji se sprovode u oblasti borbe protiv trgovine ljudima. Takođe, shodno Uredbi o načinu i postupku ostvarivanja saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija („Službeni list CG”, broj 07/12), predstavnik NVO je punopravni član Radne grupe za praćenje implemnatacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima.

Kroz sve ove modele saradnje, a koordinirajući aktivnostima usmjerenih na suzbijanje trgovine ljudima svih subjekata, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je upoznata i u okviru svojih nadležnosti i mogućnosti daje podršku projektima koji se na ovom planu realizuju u Crnoj Gori.

Jačanje primjene sklopljenih bilateralnih i multilateralnih sporazuma za spriječavanje trgovine ljudima/djecom i za rehabilitaciju i povratak djece žrtava trgovine ljudima (efikasno postupanje prema počiniocima)

U dijelu međunarodne i regionalne saradnje, predstavnici Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i drugih organa koji su uključeni u realizaciji aktivnosti na polju borbe protiv trgovine ljudima, uzeli su učešće u radu većeg broja regionalnih i međunarodnih skupova na kojima se tretirala ova problematika. U cilju praćenja implementacije potpisanih bilateralnih Protokola o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima Crne Gore sa Republikama Kosovom i Albanijom, održano je više pojedinačnih sastanaka:

-17.12.2015. godine Rukovodilac Kancelarije / Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, Zoran Ulama, se sastao sa Nacionalnim koordinatorom za borbu protiv trgovine ljudima R. Kosova. Na sastanku je razgovarano o budućim aktivnostima na implementaciji Protokla o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima, koji je potpisan između dvije države, kroz organizovanje zajedničkih obuka za službenike organa za sprovođenje zakona u pogledu proaktivne identifikacije potencijalnih i žrtava trgovine ljudima, kao i krivičnog gonjenja počilaca. Takođe, razgovarano je i o mogućnostima sprovođenja zajedničkih kampanja kojima bi se uticalo na podizanje nivoa svijesti šire javnosti o ovom problemu.

-22-23.12.2015. u Tirani, Albaniji u Ministarstvu unutrašnjih poslova R.Albanije održan je sastanak Nacionalnih kordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i operativnih timova Crne Gore i R.Albanije zaduženih za sprovođenje Protokola o jačanju saradnje u borbi protiv trgovine ljudima i poboljšanoj

identifikaciji, prijavljivanju, upućivanju i dobrovoljnom asitiranom povratku žrtava/potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Nacionalni koordinatori za borbu protiv trgovine ljudima Crne Gore Zoran Ulama i R.Albanije Elona Ćebrea sa svojim timovima su razmotrili dosadašnje rezultate prekogranične saradnje na polju krivičnog gonjenja trafikanta kao i identifikaciji i pružanju pomoći i zaštite žrtvama trgovine ljudima. Sastanku su prisustvovali predstavnici ministarstava unutrašnjih poslova, uprava policije i tužilaštva R.Albanije i Crne Gore.

Rukovodilac Kancelarije/Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima uzeo je učešće u radu sastanka sastanka Nacionalnih koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima za prostor jugoistočne Evrope i za Švedsku. 3 i 4. novembar 2015. godine u Stokholmu, Švedskoj. Sastanak je okupio nacionalne koordinatori za borbu protiv trgovine ljudima iz zemalja JIE i Švedske kao domaćina sastanka, kao i partnera za saradnju iz ICMPD-a drugih relevantnih međunarodnih organizacija koje su aktivne u ovoj oblasti. Cilj sastanka bio je davanje podrške učesnicima u prepoznavanju postojećih platformi i prakse kojom se unapređuje međunarodna saradnja u borbi protiv trgovine ljudima, a takođe su razmatrani aktuelni i predstojeći izazovi u borbi protiv ovog fenomena.

Delegacija ekspertske grupe Savjeta Evrope GRETA koja prati implementaciju Konvencije SE za borbu protiv trgovine ljudima, boravila je od 12-16. IX 2015. u posjeti predstavnicima crnogorskih institucija i NVO koje se bave pitanjem borbe protiv trgovine ljudima, kao i zaštitu žrtava ovog krivičnog djela, a sve sa ciljem analize uspješnosti dosadašnje implementacije Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima od strane nadležnih subjekata. Posjeta je uslijedila nakon dostavljanja odgovora na II Upitnik ekspertske grupe Savjeta Evrope GRETA o implementaciji Konvencije SE za borbu protiv trgovine ljudima, kojeg je Vlada Crne Gore na sjednici od 28. V 2015. razmotrila i usvojila. Očekuje se da će Komitet članica Konvencije objaviti II GRETA izvještaj u septembru 2016.

Ekspertska misija EK održana na temu borbe protiv trgovine ljudima u periodu 27-30. X 2015. Detektovan napredak koji je postignut na zakonodavnom i institucionalnom planu kada je u pitanju borba protiv trgovine ljudima.

Specifični cilj 7.2: Unaprijediti društvenu brigu o djeci koja žive na ulici

Specifični cilj 7.2:

Unaprijediti društvenu brigu o djeci koja žive na ulici. Kao društvena pojava, prosjačenje je i dalje javno, vidljivo, neskriveno. Svaki stanovnik - bez ikakvog stručnog poznavanja ove problematike ili egzotnih podataka, već na osnovu isključivo svog svakodnevnog iskustva – može s pravom ustvrditi da je prosjačenje na ovim prostorima prisutno i posebno izraženo u vrijeme turističke sezone. Uprava policije i dalje radi na suzbijanju prosjačenja kroz akcije: "Prosjak" i "Prestani da prosiš" Ministarstvo ljudska i manjinska prava finansira SOS liniju, koja je anonimna, besplatna i dostupna 24 sata dnevno tokom cijele nedjelje, za djecu iz romske zajednice koja se nađu u prijetećoj situaciji. SOS linijom upravlja NVO „Romska alijansa“, koja podnosi izvještaj Upravi policije. U Crnoj Gori ne postoje adekvatni centri koji mogu da prime djecu ugroženu eksploatacijom od prosjačenja na višednevni smještaj i pružanje kontinuirane programske podrške.

Zaštitnik je Odboru za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, posle opsežnog istraživanja,

dostavio Poseban izvještaj o dječjem prosjačenju u Crnoj Gori. Odbor za ljudska prava i slobode je na sjednici razmotrio taj izvještaj i usvojio preporuke Zaštitnika za dalje postupanje nadležnih organa.

Specifični cilj 7.3: Poboljšati zaštitu djece od seksualne eksploatacije, seksualnog zlostavljanja i dječje pornografije i sprovođenje krivičnih sankcija prema počiniocima.

Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 13.02.2014.godine. usvojila **Izvještaj o implementaciji Konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja.**

U izradi Izvještaja Crne Gore o primjeni Lanzarot konvencije učestvovalo je više ministarstava i to: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo pravde, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo kulture, Vrhovno državno tužilaštvo Crne Gore, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, Skupština Crne Gore (Skupštinski odbor za ljudska prava), Institucija zaštitnika ljudskih prava i sloboda, kao i nevladina organizacija „Centar za prava djeteta“ koja se bavi zaštitom prava djece. Ministarstvo rada i socijalnog staranja je koordiniralo aktivnostima na Izradi izvještaja Crne Gore o primjeni Lanzarot konvencije.

Izradom Izvještaja o primjeni Konvencije Savjeta Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja se pristupa ispunjavanju međunarodnih obaveza koje proističu iz ratifikacije ove Konvencije (obaveza izvještavanja). Sadržaj Izvještaja je odgovor na upitnike, na pitanja koja se odnose na seksualno zlostavljanje i seksualno iskorišćavanje djece, tj.kako je ova oblast regulisana u pravnom sistemu Crne Gore, rezultati primjene propisa, strateških dokumenata i dr., kao i buduće aktivnosti koje će doprinijeti daljem usklađivanju sa odredbama Konvencije.

Lanzarot konvencija je stupila na snagu 01. jula 2010. godine i do danas je potpisana od strane 46 članica Savjeta Evrope.

Crna Gora je potpisala Konvenciju 18.06.2009. godine, ratifikovala 25.11.2010. godine, a datum stupanja na snagu je 01.03.2011. godine.

Podaci koji su na raspolaganju pokazuju da je većina seksualnog zlostavljanja nad djecom u državama Savjeta Evrope izvršena u okviru porodice, od osoba bliskih djetetu ili onih u društvenom okruženju djeteta, pa je Lanzarot komitet odlučio da se prva runda monitoringa fokusira na „seksualno zlostavljanje djece u krugu povjerenja“.

Kompjuterski kriminal je vrsta kriminala koja se odnosi na bilo koju vrstu krivičnih djela koja se može izvršavati sa, u ili protiv kompjuterskih sistema i mreža, i to je kriminal za čiji razvoj pogoduje elektronsko okruženje. Ova definicija je veoma široka i obuhvata razne vrste krivičnih djela kao što su: nedozvoljeni pristup, nedozvoljeno presretanje, ometanje podataka, ometanje sistema, zloupotreba uređaja, falsifikovanje koje je u vezi sa kompjuterima, prevare koje su u vezi sa kompjuterima i dr.

Država Crna Gora je prepoznala opasnost od ove vrste kriminala i 2005. godine potpisala Konvenciju o kompjuterskom kriminalu Savjeta Evrope, dok je još bila u zajednici sa R. Srbijom, a Konvencija je ratifikovana u martu 2010. godine. Napomenućemo da su u Krivičnom zakoniku Crne Gore obuhvaćena sva krivična djela shodno potpisanoj Konvenciji iz pomenute oblasti. Takođe, u Zakonu o elektronskim komunikacijama, obuhvaćene su obaveze koje ima pružalac telekomunikacionih usluga o čuvanju podataka.

U Crnoj Gori, trenutno postoji oko 369.200 internet korisnika, što čini nešto preko 50% populacije, dok je tokom 2006. godine taj broj iznosio negdje oko 50.000 korisnika.

U MUP – Upravi policije od maja 2015.godine u sklopu Sektora kriminalističke policije – Odsjeka za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, formirana je Grupa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala, koja će imati za cilj suzbijanje krivičnih djela iz pomenute oblasti. U pomenutoj Grupi, Sistematizacijom su planirana tri radna mjesta.

U planu je osavremenjavanje kancelarije i uvođenje posebnih standarda opremanja, što podrazumijeva opremanje kancelarija neophodnom hardverskom i softverskim rješenjima. Prioriteti Grupe će prvenstveno, i između ostalog, biti i borba protiv on-line dječije pornografije. Shodno tome, u planu je nabavka odgovarajućih programa za prikupljanje P2P komunikacije, programa za prikupljanje digitalnih informacija koja se nalaze na internetu kao i programa za LIVE forenziku

S obzirom na to da je visokotehnološki kriminal još uvijek nepoznanica široj javnosti, službenici Uprave policije su veoma svjesni problema koje ova vrsta kriminala donosi, tako da su od 2006.godine službenici Odsjeka za borbu protiv organizovanog kriminala prošli veći broj obuka koje se tiču raznih vidova kompjuterskog i visokotehnološkog kriminala. Shodno tome, a uzimajući u obzir ne prevelik broj slučajeva na godišnjem nivou, službenici MUP-a će uspjeti da odgovore svakom izazovu po pitanju navedene problematike, bilo da se oslanjaju na pomoć unutar samo organizacije ili tražeći pomoć od privatnog sektora.

Službenici MUP – Uprave policije u sklopu predmeta “MUTTERTAG” podnijeli jednu krivičnu prijavu u toku 2014.godine, a koji je imao za rezultat lišavanje slobode jednog crnogorskog državljanina, zbog krivičnog djela iz člana 211 KZ – Prikazivanje pornografskog materijala djeci i proizvodnja i posjedovanje dječije pornografije. Prilikom pretresa prostorija koje je bilo u vlasništvu crnogorskog državljanina, pronađeno je više računara, kao i DVD -ova, video kamera i foto-aparati. Naime, crnogorski državljanin je posredstvom računarskih programa za komunikaciju razmjenjivao materijala sa osobama iz inostranstva, koje je prethodo upoznao posredstvom društvenih mreža na internetu. Digitalnom analizom je utvrđeno da se na oduzetim predmetima nalazilo više od 20.000 fotografija i video zapisa dječije pornografije.

U periodu od 2009.godine do danas, službenici MUP – Uprave policije su podnijele preko 160 krivičnih prijava zbog osnovane sumnje da su počinili krivična djela iz oblasti kompjuterskog kriminala.

Nadležnosti Sektora kriminalističke policije su između ostalog i: suzbijanje, sprječavanje i kontinuirana prevencija krivičnih djela iz oblasti maloljetničke delinkvencije i nasilja u porodici; praćenje i analiziranje stanja i kretanje maloljetničkog prestupništva i krivičnopravne zaštite maloljetnih lica (djece i maloljetnika)

na teritoriji Crne Gore; priprema plana i programa rada i obezbjeđenje blagovremenog informisanja o realizaciji planiranih aktivnosti, stanju i kretanju maloljetničkog prestupništva i nasilja u porodici; unapređenje funkcionisanja linije rada u oblasti prevencije i suzbijanja maloljetničke delinkvencije; propisivanje jedinstvenih standarda i procedura (predlaganjem uputstava, instrukcija i objašnjenja, kao i učestvovanjem u izradi zakonskih propisa i strateških dokumenata); praćenje i analiza primjene zakonskih i podzakonskih propisa, internih obavezujućih akata i strateških dokumenata u ovoj oblasti; učestvovanje u radu stručnih tijela i projekata, kao i na domaćim i međunarodnim stručnim skupovima u oblasti prevencije i suzbijanja maloljetničkog prestupništva i zaštiti dječijih prava, kao i nasilja u porodici; organizacija permanentne obuke i stručno usavršavanje policijskih službenika u skladu sa odredbama Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku i prati i analizira stanje i potrebe za daljom obukom u ovoj oblasti i preduzimanje drugih aktivnosti na unapređivanju rada organizacionih jedinica Ministarstva i obezbjeđivanje partnerstva sa relevantnim ministarstvima i drugim službama Vlade Crne Gore, akademskim i naučnim institucijama, međunarodnim organizacijama i udruženjima građana na unapređivanju ostvarivanja i zaštite dječijih prava.

U Sektoru kriminalističke policije se prati i analiza stanje i kretanje maloljetničkog prestupništva i krivičnopravne zaštite maloljetnih lica (djece i maloljetnika) na teritoriji Crne Gore; priprema plan i program rada, organizuje, rukovodi i obezbjeđuje blagovremeno informisanje o realizaciji planiranih aktivnosti, stanju i kretanju maloljetničkog kriminaliteta; unapređuje funkcionisanje linije rada u oblasti prevencije i suzbijanja maloljetničkog prestupništva i krivičnopravne zaštite maloljetnih lica; prati i analiza primjena zakonskih i podzakonskih propisa.

Shodno kontinuiranoj potrebi preventivnog djelovanja na suzbijanju maloljetničke delinkvencije, kao i trajnog karaktera operativne akcije „Mladost“, koja se sprovodi na nacionalnom nivou, na početku školske 2015/2016. godine, zahtijevano je sačinjavanje Plana preventivnih aktivnosti u cilju sprečavanja i suzbijanja krivičnih djela i prekršaja na prostoru vaspitno-obrazovnih institucija u Crnoj Gori. Od strane službenika maloljetničke delinkvencije u centrima i odjeljenjima bezbjednosti tokom izvještajnog perioda u kontinuitetu je sprovedjena pomenuta akcija "Mladost" kroz niz aktivnosti, sa akcentom na sprečavanju i suzbijanju vršnjačkog nasilja, obilazak ugostiteljskih objekata u kojima se najčešće okupljaju maloljetna lica, sprečavanju skitničenja i prosjačenja, organizovanju tribina ili predavanja u vaspitno-obrazovnim ustanovama (na temu narkomanije, kockanja, alkoholizma, internet nasilja).

Shodno čl.44 Zakona o unutrašnjim poslovima, koji propisuje evidencije koje policija vodi o prikupljenim, obradjenim i korišćenim podacima, na teritoriji Crne Gore u 2015. godini izvršena su **362** krivična djela, od strane **287** maloljetnih lica. U odnosu na prethodnu godinu, kad je evidentirano izvršenje 288 krivičnih djela, od strane 278 maloljetnih lica, u 2015. godini je zabilježen porast izvršenih krivičnih djela od strane, približno istog broja, maloljetnika za **20,5%**.

Slijedi prikaz starosne dobi izvršilaca i strukture krivičnih djela:

Godine starosti maloljetnika:

Do 14 godina ----- 11 izvršilaca

Od 14 do 16 godina ----- 94 izvršilaca

Od 16 do 18 godina -----182 izvršioca

Od ukupnog broja maloljetnih izvršilaca, **10** su osobe ženskog pola, a **277** izvršilaca su muškog pola.

Kao što je bio trend i u ranijim godinama, i tokom 2015. godine maloljetnici su u najvećem procentu bili izvršioци krivičnih djela iz oblasti imovinskog kriminaliteta, i to 69,6%.

• **Broj maloljetnih lica koji se pojavljuju kao žrtve izvršenih KD.....212**

• **Godine starosti maloljetnih žrtava**

do 14.godina79 žrtava

od 14-16 godina53 žrtava

od 16-18 godina80 žrtava

Od ukupnog broja maloljetnih žrtava, **92** su osobe ženskog pola, a **120** žrtava su muškog pola.

• **Broj izvršenih KD gdje se kao žrtve pojavljuju maloljetna183**

Od ukupnog broja krivičnih djela izvršenih nad maloljetnim licima, u **44,8%** maloljetnici su žrtve krivičnih djela iz bezbjednosti saobraćaja.

• **Broj maloljetnih lica koja su posjedovala ili koristila vatreno oružje u izvršenju KD....2**

Maloljetna lica su prilikom izvršenja krivičnih djela u 22 slučaja posjedovala ili koristila hladno oružje.

Od ukupnog broja maloljetnih izvršilaca, osamdeset devet (**89**) su povratnici u vršenju krivičnih djela.

Službenici kriminalističke policije koji rade na poslovima suzbijanja maloljetničke delinkvencije u toku 2015. godine, podnijeli su **139** operativnih informacija, od kojih su **73** rezultirale rasvjetljavanjem krivičnih djela učinjenih od strane maloljetnika.

- Tokom 2015. godine policijski službenici, uz odobrenje državnog tužioca, odredili su alternativnu mjeru - opomena (čl.10 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku) za **šest (6)** maloljetnika. Navedena mjera je određena u četiri slučaja za krivično djelo laka tjelesna povreda, čl.152 KZ, kao i po jednom za krivična djela krađa, čl.239 KZ CG i ugrožavanje javnog saobraćaja, čl.339 KZ CG.
- U **dvadeset četiri (24)** slučaja je evidentirano izvršenje djela od strane lica koja nijesu navršila 14 godina života. U svim slučajevima podaci o djelu i izvršiocu dostavljeni su nadležnom organu starateljstva, kako to Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku nalaže.

- Evidentirano je **devetnaest (19)** maloljetnika-izvršilaca krivičnih djela koja se gone po privatnoj tužbi, a koji su uz saglasnost tužioca za maloljetnike, upoznati sa mogućnošću poravnanja, gdje je **sedamnaest (17)** postupaka povjereno posredniku (čl.68 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku).

Shodno čl.44 Zakona o unutrašnjim poslovima, koji propisuje evidencije koje policija vodi o prikupljenim, obradjenim i korišćenim podacima, na teritoriji Crne Gore u 2015. godini izvršeno je **180 krivičnih djela** nasilja u porodici za koje je podnijeto **167 krivičnih prijava**. Navedeni broj krivičnih djela učinjen je od strane **185 lica**, od kojih je **169** muškog pola, a **16** ženskog pola. Od ukupnog broja učinilaca **četiri su maloljetna lica**.

Žrtve izvršenih krivičnih djela nasilja u porodici su **203 lica**, **62** muškog i **141** ženskog pola. Od ukupnog broja žrtava **14 su maloljetna lica**.

Uprava policije je u 2015. godini podnijela **1238** prekršajnih prijava zbog izvršenih **1326** prekršaja iz člana 36 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Navedeni broj prekršaja učinjen je od strane **1306** izvršilaca, od kojih je **1069** muškog pola, a **237** ženskog pola.

Žrtve izvršenih prekršaja su **1386 lica**, od kojih je **544** muškog, a **842** ženskog pola. Od ukupnog broja žrtava izvršenih prekršaja, **27 su maloljetna lica**.

PODACI CENTARA ZA SOCIJALNI RAD U CRNOJ GORI, 2015.god.

NASILJE NAD DJECOM

DJECA	Fizičko	Seksualno	Emocionalno	Dijete svjedok nasilja	Drugo
UKUPNO	80	12	169	84	2
MUŠKO	47	0	69	36	1
ŽENSKO	33	12	100	48	1

Specifični cilj 7.4 – Unaprijediti tretman djece u krivičnom postupku kroz nove usluge i potpunu implementaciju Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku

Kontinuirano se sprovode obuke sudija i tužilaca koji postupaju sa maloljetnicima u krivičnom postupku. Kada je u pitanju maloljetničko pravosuđe, u toku 2015.godine Centar je sprovedeno 3 aktivnosti obuka (Nasilje u porodici sa akcentom na zaštitu djeteta žrtve/svjedoka porodičnog nasilja; Jačanje dijaloga i razmjena iskustva sudija i tužilaca za maloljetnike zemalja Zapadnog Balkana i EU; Zaštita djece od seksualne zloupotrebe na internetu), u kojima je učešće uzelo 8 sudija, 2 sudijska savjetnika, 23 državna tužioca i jedan savjetnik u državnom tužilaštvu. Na Policijskoj akademiji u aprilu 2015. realizovana je obuka na temu „Saslušanje maloljetnih žrtava trgovine ljudima”, koju su pohađala 22 polaznika i to: 7 predstavnika Uprave policije, 8 predstavnika sudstva i 7 predstavnika državnog tužilaštva. Na Policijskoj

akademiji u oktobru 2015. realizovana je obuka na temu "Prevencija i mjere protiv nasilja i asocijalnog i agresivnog ponašanja maloljetnika", koju su pohađala 24 polaznika i to: 3 predstavnika Uprave policije, 14 predstavnika Policijske akademije, 3 predstavnika Centra za rad sa djecom u sukobu sa zakonom "Ljubović", 2 predstavnika UNICEF-a i 2 polaznice VIII generacije. Obuke sudija i tužilaca o postupanju prema žrtvama i svjedocima krivičnih djela se kontinuirano sprovode u skladu sa Godišnjim programima obuke Centra.

Međunarodno priznati indikatori i podindikatori UNODC/ UNICEF-a su implementirani kao dio PRIS-a 2015. godine i stručne službe i sudovi unose podatke. Sudski savjet kroz PRIS void statistiku o predmetima, shodno Zakonu o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku .

U okviru "TALEX" mape za Poglavlje 23 za 2016. godinu, planirana je radionica za službenike Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija koji postupaju prema maloljetnicima, na temu „Uloga porodice maloljetnika - način povezivanja i saradnja između zatvora i porodice, uloga porodice tokom i nakon izdržane kazne, uloga socijalnih radnika“, za treći kvartal 2016. godine. Takođe, u toku su pregovori sa UNICEF-om o održavanje obuka za službenike Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija koji postupaju prema maloljetnicima, čija se realizacija očekuje tokom 2016-te godine. U zavodu za izvršenje krivičnih sankcija u pritvoru se nalazi 1 maloljetnik koji je odvojen od odraslih osuđenih lica, dok se na izdržavanju kazne zatvora nalaze 3 maloljetnika koji kaznu zatvora izdržavaju odvojeno od punoljetnih zatvorenika. Shodno iskazanom interesovanju maloljetnika koji se nalaze u pritvoru ili na izdržavanju kazne zatvora istima se omogućava obrazovanje. Kada je u pitanju radno angažovanje osuđenih lica, oni su radno angažovani na poslovima shodno njihovom uzrastu. U periodu od avgusta do početka decembra 2015. godine, udruženje starih zanata i vještina „Nit“ iz Podgorice uspješno je realizovalo projekat „Radionice starih zanata u ZIKS Spuž“, a u okviru većeg projekta "Usmjeravanje zatvora ka zajednici - sprječavanja zlostavljanja u zatvorima kroz reformu sistema rehabilitacije i resocijalizacije" koji realizuju NVO Juventas i NVO Akcija za ljudska prava –HRA, a finansiran je od strane Evropske unije i Ambasade Velike Britanije. U Odjeljenju za maloljetnike sprovedne su radionice: oslikavanja drveta i pakovanje proizvoda. Na radionici oslikavanja drveta izrađeno je 58 predmeta (oslikane drvene ploče, čiviluci, kuhinjska daska, tronošci, drvene lutke, nakit , suvenir i dr.). Zatvorenici u Odjeljenju za maloljetnike iskazali su zadovoljstvo ovim projektom. U Odjeljenju za maloljetnike, na kraju projekta, održana je i radionica pakovanja proizvoda, obuka korisnika za izradu pakovanja. Svi predmeti koji su izrađeni na predhodnim radionicama, upakovani su. Svim polaznicama uručena je diploma o pohađanju radionica.

U višim sudovima u Podgorici i Bijelom Polju Potpuno opremljene su posebne prostorije za saslušanje maloljetnika. U osnovnim sudovima u Kotoru, Rožajama, Baru, Nikšiću, Podgorici i Pljevljima postoje kancelarije za tu svrhu, ali nijesu u potpunosti opremljene. Međutim, i pored toga, saslušanja maloljetnih lica mogu se obavljati jer se za njih koristi mobilna oprema. U ostalim sudovima ne postoje posebne prostorije za saslušanje maloljetnika već sudovi koriste prostorije viših sudova ili tužilaštva sa svog područja. Od ukupno 13 osnovnih državnih tužilaštava, 7 osnovnih državnih tužilaštava posjeduje audiovizuelnu opremu za snimanje djece, i to: ODT Podgorica, ODT Bar, ODT Ulcinj, ODT Nikšić, ODT Bijelo Polje, ODT Pljevlja i ODT Berane - koja je namijenjena i saslušanju djece u postupcima pred Osnovnim državnim tužilaštvom u Plavu i Rožajama. Audiovizuelnu opremu za snimanje djece posjeduje i Više državno tužilaštvo u Podgorici.

Specifični cilj 7.5: Obezbijediti informisanje i podršku djeci u vezi sa svim pitanjima obuhvaćenim Konvencijom o pravima djeteta i fakultativnim protokolima.

Obrazovni sistem, kroz programe građanskog obrazovanja pruža osnovne informacije djeci o Konvenciji o pravima djeteta i njenim fakultativnim protokolima. Detaljnu prorađu pojedinačnih prava Konvencije i njenih protokola, sporadično rade, uglavnom, izuzetni pojedinci u školama kroz organizovane radionice ili sastanke dječijih parlamenata i najviše nevladine organizacije čija je oblast rada promocija i zaštita prava djeteta, a jedan od ciljeva osnaživanje dječijeg učešća u svim situacijama koji ih se tiču.

Međunarodne organizacije, u saradnji sa nevladinim organizacijama i uz saglasnost vladinih institucija su sprovodile sporadične obuke službenika policije, predstavnika pravosudnih organa (sudova, tužilaštva), stručnih radnika centara za socijalni rad, nastavnika, profesora, vaspitača i dr.

Elektronski i pisani mediji su kroz svoje programske šeme i pisanja promovisali prava djeteta, ali su isto tako vrlo često i nesmotrenim izvještavanjem o događajima koji se odnose na djecu, kršili prava djeteta, zbog namjere da događaj ili informaciju učine aktuelnim.

U cilju informisanja djece osnovno-školskog uzrasta, o pravima djeteta i o postojanju i nadležnostima Zaštitnika ljudskih prava i sloboda nastavljeno je kontinuirano sprovođenje mini tribina i kreativno-edukativnih radionica u Osnovnim školama u Crnoj Gori. Nastavak promotivno edukativnih radionica je sproveden u cilju održavanja kontinuiteta u neposrednom kontaktu sa djecom kao i u cilju rešavanja određenih problema i dilema učenika u konkretnim slučajevima (a na osnovu dosadašnjih obraćanja djece).

Predstavnici Institucije su u interaktivnom radu sa učenicima raspravljali teme u skladu sa interesovanjem učenika.

U izradi Informacije o praćenju primjene Nacionalnog plana akcije za djecu učestvovala je međuresorna radna grupa, u čijem sastavu su predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva prosvjete, Ministarstva zdravlja, Ministarstva pravde, Ministarstva kulture, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i NVO Centar za prava djeteta.